

TOEKOMSTGIDS VOOR BRABANTSE GEMEENTEN

TOEKOMSTGIDS VOOR BRABANTSE GEMEENTEN

Brabant
Kennis

OP AVONTUUR: GLOKALISERING

INLEIDING TOM KNIESMEIJER [TOEKOMSTPSYCHOLOOG]	4
--	---

WERELD 1: TECHNOLOGIE | DE MENS EN DE MAAT

Hand in hand met de robot op weg naar de toekomst. Maar robot, ken je plaats. De mens is en blijft richtingaanwijzer.

INLEIDING	8
LEGENDA	10
VERHAAL TOM KNIESMEIJER [TOEKOMSTPSYCHOLOOG]	12
FACTS & FIGURES	16
INTERVIEW MELANIE PETERS [RATHENAU INSTITUUT]	18
REISTIPS	22
INTERVIEW STIJN VAN KREIJ [CELLO ZORG]	24
OP EXPEDITIE	28
NOTITIE	31
LEESVOER VOOR OP REIS	31

WERELD 2: SAMENLEVING | HET IK EN HET WIJ

Niet wij en zij. Niet hullie en zullie. Niet in je uppie. Maar sámen stippelen we de route voor de toekomst uit.

INLEIDING	32
LEGENDA	34
VERHAAL TOM KNIESMEIJER [TOEKOMSTPSYCHOLOOG]	36
FACTS & FIGURES	42
INTERVIEW TINE DE MOOR [UNIVERSITEIT UTRECHT]	44
REISTIPS	48

INTERVIEW DAVE ENSBERG-KLEIJKERS [BIEZONDERWIJS]	50
OP EXPEDITIE	54
NOTITIE	59
LEESVOER VOOR OP REIS	59

WERELD 3: ECONOMIE | HET COLLECTIEF VAN MENSELIJKE DOELEN

Een toekomst vol onzekerheden, maar daarom ook met zóveel mogelijkheden. Eenieder volgt zijn eigen pad, zijn roeping.

INLEIDING	60
LEGENDA	62
VERHAAL TOM KNIESMEIJER [TOEKOMSTPSYCHOLOOG]	64
FACTS & FIGURES	70
INTERVIEW MARK HATCH [MAKERSBEWEGING]	72
REISTIPS	76
INTERVIEW JEROEN VAN GLABBEEK [CM]	78
OP EXPEDITIE	82
NOTITIE	87
LEESVOER VOOR OP REIS	87

VOORBEREID OP REIS

INPAKLIJST HOE BEREID JE JE VOOR OP DE TOEKOMST?	88
VOOR ONDERWEG HOE KOERS JE SAMEN OP DE TOEKOMST AF?	90
HOUD CONTACT HOE BLIJF JE IN CONTACT MET DE TOEKOMST?	92
COLOFON	94
REIS VERDER	95

TOM KNIESMEIJER

GLOKALISERING DE OPBOUW VAN CIRKELS VAN VERTROUWEN

De gemeenteraadsverkiezingen komen eraan. Brabanders spreken zich uit over het lokale beleid. Hoe duiden we straks de stemming van de kiezer? In welk kader zetten we de coalitiebesprekingen die volgen? Plaatselijke sentimenten worden mede gestuurd door wereldwijde gebeurtenissen. Het kraakt op alle vlakken tussen globale ontwikkelingen en lokale eigenheid. De uitersten worden versterkt, het midden krimpt – ook door de splijtende krachten van de polarisatie. Wie vooruitkijkt ziet bedreigingen, maar tevens grote kansen. We nemen je mee op reis door het Brabant van de toekomst.

GROOT DENKEN, KLEIN MAKEN

Het kleine groeit. En het grote verkleint zich. Lokalisering en globalisering gaan gelijk op. Alles ertussenin wordt langzaam weggedrukt. Ooit bundelden de gemeentelijke energiebedrijven, Nederland telde er vele, zich samen tot nationale spelers. Twee grote werden zelfs verkocht aan internationale partijen. En nu? Op dit moment zit de maatschappelijke dynamiek weer in plaatselijke energiecoöperaties, waarvan Brabant er bovengemiddeld veel kent.

Denk groot waar het moet en maak het klein waar het kan, is de teneur. Waar groot denken en klein maken samenkomen, ontstaat economische en maatschappelijke energie.

CIRKELS VAN VERTROUWEN

Het klimaat, onze veiligheid, de economie en technologie, ze overstijgen alle landsgrenzen. We plukken er de vruchten van – we reizen en surfen wat af met zijn allen – maar tegelijkertijd is er een toenemend gevoel van onheil, van controleverlies. De vervreemding van ‘de grote wereld’ roept een verlangen op naar nabijheid, eigenheid en begrenzing.

Mensen trekken daarom, nadrukkelijk, persoonlijke cirkels van vertrouwen. Ik en mijn naasten. Mijn wijk. Mijn gemeente. Mijn provincie. Binnen de kleinere cirkels zoekt en vindt men vertrouwen. Hoe groter de cirkel, hoe meer het wantrouwen de kop opsteekt. Op zich is dat niet nieuw (zie kader), maar mensen trekken hun cirkels anders dan vroeger. De grote oude zuilen profiteren niet of nauwelijks. Binnen de nieuwe cirkels van vertrouwen is de individuele behoefte een gedeelde wens. Er wordt samen aan iets gebouwd. Iedereen moet de regels en afspraken kunnen begrijpen en het gekozen organisatiesysteem mag de doelstelling niet in de weg staan. Vaak zit er daarom een bovengrens aan het aantal deelnemers. Men moet elkaars gezicht kennen.

NIET OF-OF, MAAR EN-EN

Het lijken eenvoudige tegenstellingen. Big data tegenover de menselijke maat. Het collectieve versus het individuele. Maatschappelijke doelen links en persoonlijke ambitie rechts. Het is alsof onze geest ze niet samen in een ruimte kan brengen. Toch ligt hier de uitdaging voor de toekomst. Mensen verkleinen hun handelingskring, maar laten zich ondersteunen door grootschalige technologie. Facebook zorgt ervoor dat we meer contact dan ooit hebben met Tante Bets. Alles raakt met alles verbonden. Aan ons de taak om de juiste lijnen en cirkels te trekken.

Brabanders zijn mensen met ‘hun hart in hun hand’, zegt dichteres Vicky Franken. Egoïsme en altruïsme sluiten elkaar niet uit.

Er zit een ‘ik’ in het ‘wij’ en een ‘wij’ in het ‘ik’. Wie dat ziet, ziet ook de mogelijkheden om lokaal het verschil te maken.

RIJGDRADEN TREKKEN

Globalisering en lokalisering raken verknoopt. De macht verschuift, van staat naar gemeenten – en daarbinnen naar de buurt. De reis naar de menselijke maat is onontkoombaar. Glokaal werken, dat is de toekomst. Vanuit het globale denken ontstaan geweldige innovaties, maar het is de lokale buzz, de wil om ze op kleine schaal toe te passen, die vernieuwing overal laat ontspruiten.

“Een van de grootste uitdagingen in het onderwijs is het verminderen van de sociale ongelijkheid.”

Voor Brabant hebben deze cirkels van vertrouwen een bijzondere betekenis. Het naoorlogse Welvaartsplan (1947-49) trok cirkels van zes kilometer rond Brabantse steden en dorpen. Dat mocht de maximale afstand zijn tussen woonhuis en werkplek. Door de industrie dichtbij de woonkernen te brengen, konden arbeiders op de fiets naar hun werk en op de plek blijven wonen waar ze waren opgegroeid. Zo min mogelijk beweeglijkheid van de bevolking: een zo geleidelijk mogelijke overgang van het ene beroep naar het andere en van de ene woonplaats naar de andere. Men moest moderniseren (en industrialiseren), maar wilde de menselijke maat niet uit het oog verliezen. Bestaande cirkels werden niet doorbroken, maar aan elkaar verbonden.

De gemeente van de toekomst ondersteunt inwoners in hun behoefte aan cirkelvorming en trekt actief rijgdraadjes. Zo raken mensen verbonden met hun dorp of stad, met de cirkels die ze zelf trekken en met de cirkels waar ze onwillekeurig deel van uitmaken.

REIS NAAR DRIE WERELDEN

Deze toekomstgids bestaat uit drie reisdoelen, drie werelden. De eerste wereld die we bezoeken is die van Technologie. Daarna reizen we door naar Samenleving. En we sluiten onze reis af in de wereld van Economie.

WERELD 1

TECHNOLOGIE

In het o zo gemoedelijke Brabant trekt een technologische wervelstorm voorbij, met een gigantische data-explosie tot gevolg. We staan erbij en kijken ernaar. Vol verwondering. Maar ook met de handen in het haar. Met vraagtekens. Hoe ziet de toekomst eruit? Waar gaat het naartoe? Moeten we blij zijn? Of een beetje bang? Houden we grip op de situatie? Blijven we de robot de baas? Hoe zorgen Brabantse gemeenten voor de menselijke maat in tijden van razendsnelle digitalisering en automatisering?

De digitale revolutie raast voort. (Big) data, (draadloze) netwerken en fysieke hardware raken steeds meer met elkaar verbonden. Uit al die kruisbestuivingen ontstaan telkens weer nieuwe digitale diensten en producten, onder meer op het gebied van verlichting, mobiliteit en veiligheid. En zo ontwikkelt elke gemeente zich uiteindelijk tot één groot communicatiesysteem. Dat roept vragen op. Wie beheert het systeem? Wie beschikt over de data? Wie heeft toegang tot de data? Wie is eigenaar?

In een tijd waarin de technologische storm voorbijtrekt (en nog lang niet gaat liggen!), is het van belang om stevig in de schoenen te blijven staan. Laat je niet zomaar meevoeren door de harde wind, maar hou de regie. Weet waar je naartoe wilt. Waar je voor staat. En gééf de regie aan burgers. Zorg dat iedereen de storm kan trotseren, erdoor wordt opgetild. Technologische kansen bevinden zich in de digitale (deel-)platformen die ontstaan, waarmee inwo-

ners de tools krijgen om hun eigen leven vorm te geven in een digitale wereld.

Verwelkom data en algoritmes. Ze maken ons leven beter, slimmer en mooier. Laat ze bijdragen aan het welzijn van de hele gemeente. Zet ze in voor concrete behoeften. Maar geef ze nóóit het laatste woord. Want dat is én blijft het recht van de burger. Welke gemeente dat inziet en daarnaar handelt, laat de hevige wervelstorm achter zich en blijft zich op een verantwoorde, doordachte manier technologisch ontwikkelen. Een reis naar een slim, slimmer, slimst Brabant, waar de menselijke maat vooropstaat.

KLAAR VOOR VERTREK?

TECHNOLOGIE

“Niet de techniek telt, maar de verbinding die hij maakt. De mens is de maat.”

TECHNOLOGIE DE MENS EN DE MAAT

4 Reistips | Ik ga op reis naar de toekomst van Brabant en neem mee...

Maak een Data-logus. Heb oog voor digibetisme. Leer kinderen nieuwe vaardigheden. Neem het onzekere voor het zekere. En nog veel méér reistips!

lees verder op pagina 22

5 Interview met Stijn van Kreijl, innovatiemanager Cello Zorg | Met liefde laten.

Stijn tipp: “Zet je niet af tegen technologie, want dan ben je altijd te laat en ga je kansen missen. Zorg dat je erbij bent, wees onderdeel van de toekomst.”

lees verder op pagina 24

6 Hoogtepunten van deze wereld | Op expeditie...

Ontdek de initiatieven... Kempenglas [het burgerinitiatief voor een betaalbaar open glasvezelnetwerk in het buitengebied], DATAstudio [dat data wil inzetten voor fijnere buurten] en een Lights Out Factory [een volledig geautomatiseerde fabriek].

lees verder op pagina 28

Stap in de wereld van technologie... en ontdek hoe technologie ons leven verandert. Het neemt ons (bijna) over. Maar de mens is de bouwsteen van de samenleving. Daarom moeten we - tussen alle data, algoritmes, draadloze netwerken en fysieke hardware - de menselijke maat zoeken. De toekomst is niet alleen aan de uitvinding, maar vooral ook aan de inventiviteit van degene die hem toepast.

TECHNOLOGIE DE MENS EN DE MAAT

1 Het verhaal van toekomstpsycholoog Tom Kniesmeijer | De mens en de maat.

Tom: “In de datastroom klopt alles, behalve een hart. Dat moeten we er zelf aan toevoegen. Door technologische inzichten te toetsen aan een menselijke maat.”

lees verder op pagina 12

2 Facts & figures | Extra bagage voor de toekomst.

In de digitale wereld is disruptie de nieuwe realiteit. Snelheid is alles. Veel Brabantse gemeenten hebben moeite om de digitale vernieuwing bij te benen. Maar wie het lukt, heeft de toekomst in the pocket. Blijf wel goed opletten, want hackers liggen op de loer...

lees verder op pagina 16

3 Interview met Melanie Peters, directeur Rathenau Instituut | Beleid met een gezicht.

Melanie geeft een welgemeend advies: “Laat je niet overdonderen in het digitale domein. Houd vast aan je waarden! Realiseer dat bij die waarden een menselijk gezicht hoort.”

lees verder op pagina 18

DE MENS EN DE MAAT

Loop over straat en zie hoe technologie ons leven heeft veranderd. Kijk naar de veiligheidscamera's of de slimme stoplichten. Kijk naar de mensen: hoe vergroeid is hun brein met hun telefoon? We vinden het niet vreemd wanneer vrienden de liefde van hun leven ontmoeten door over een schermje te swipen. En een man in China wist tien jaar lang uit handen van de overheid te blijven, maar een bezoekje aan een bierfestival werd hem fataal. De politie viste hem uit tienduizenden bezoekers, door gezichtsherkenkende software te verbinden aan de eigen database. We kunnen onszelf en onze omgeving steeds beter meten en volgen. Nog even en een gezichtsscan vertelt hoe onze mentale gezondheid ervoor staat.

Algoritmes overstijgen het slimste brein. Netwerken en apparaten maken altijd en overal verbinding. En uit die kruisbestuiving ontstaan innovaties die ons leven zullen veranderen. Wat doet technologie met ons? Kun je wonen in data? We lopen door Brabant, op zoek naar antwoorden.

TOEKOMSTDENKEN... Wat betekent digitale ontwikkeling voor jou: interne bedrijfsvoering of integraal beleid?

SURFEN OP DE DATAZEE

Data en de infrastructuur om ze te analyseren worden net zo belangrijk voor het welzijn van burgers als het energienet en het transportsysteem. Meer data is meer controle, zo lijkt

het. Maar wie uitgaat van de mogelijkheden, verliest al snel de werkelijke behoeften van de gemeenschap uit het oog. Het is tijd om de koppen bij elkaar te steken: bedenk welke doelen we stellen aan de technologische wervelstorm en de data-explosie die daarvan het gevolg is, voordat de data zelf het doel worden en we verdrinken in een zee aan mogelijkheden. Hoe willen we omgaan met de digitalisering van ons leven?

In de datastroom klopt alles, behalve een hart. Dat moeten we er zelf aan toevoegen door technologische inzichten te toetsen aan een menselijke maat. Aan welke behoeften komen de data tegemoet en sluiten de slimmere processen aan bij de intrinsieke motivatie van mensen op de werkvloer? Wie beheert de datasystemen, wie beslist over koppelingen en wie hebben toegang tot data en algoritmes? Welke kansen zien we, welke publieke waarden komen onder druk te staan én kunnen we echt alle burgers de tools geven om hun eigen leven vorm te geven? De opdracht voor de toekomst is om digitalisering te laten bijdragen aan het welzijn van de gehele gemeente.

TOEKOMSTDENKEN... Wie gaat als 'Chief Information Officer' straks over digitale kwesties in het nieuwe college?

WILLEN EN KUNNEN

De discussie over welke risico's we als samenleving acceptabel vinden, laait op. De mogelijkheden overstijgen wat we willen, wat we aankunnen. Mensen nemen meer risico wanneer ze zich veiliger voelen. Wat we aan veiligheid winnen, leveren we net zo snel weer in. Dat riekt naar een vicieuze cirkel van veiligheidsmaatregelen, totdat de laatste privacydrempel is gesneuveld. Gemeenten slaan grote hoeveelheden persoonlijke data op en geavanceerde informatie wordt uitgewisseld tussen partijen. Hackers tonen aan hoe kwetsbaar dat ons maakt. Gijzelsoftware bedreigt niet alleen de veiligheid van gemeenten, energiecentrales en ziekenhuizen, maar ook van onze vakantiefoto's die we liever privé houden.

TOEKOMSTDENKEN... Wie hebben het laatste woord binnen jouw gemeente: data en algoritmes óf de inwoners?

DE ONGEMIDDELDE MENS

Terwijl overheden denken vanuit gemiddelden en gelijkheid, denkt de burger in ongelijkheid en ongemiddelden. De burger is geen onderdaan meer, is van zichzelf geworden. Hij wil dus ook als zichzelf benaderd worden en geen nummer zijn. De bestaande collectieve regelingen blijken telkens net niet aan te sluiten bij wat hij als mens nodig heeft.

Technologiebedrijven als Amazon en Google bouwen hun informatiesystemen op rondom de burger. Alleen uniek persoonlijk zoek- en keuzegedrag vult hun database. Het vergt behoorlijke beleidsinspanningen om als gemeente op dezelfde manier recht te doen aan de ongemiddelde Brabander. Van doelgroepschattingen gaan we naar een individuele analyse.

Ongelijkheid wordt pas onrechtvaardig wanneer ze het gevolg is van een gebrek aan gelijke kansen. Dan is het zaak de onderliggende obstakels uit de weg te ruimen. Binnen de schuldhulpverlening dringt het besef door dat het systeem niet de mens mag vervalmen. De gemeente Tilburg doet mee aan een experiment met soepelere regels voor de bijstand. Om tot betere dienstverlening te komen, worden burgerservicesystemen geïntegreerd en werken afdelingen en instanties nauwer samen. Privacy-issues worden vanaf de start mee ontworpen.

De mens is de bouwsteen van de samenleving. De belangrijkste zoektocht is die naar het kloppende hart: de menselijke maat in de gemeentelijke systemen.

SYSTEEMPIJN

Misschien wel het meest onderschatte probleem van onze samenleving komt voort uit de spanning tussen individuele betekenisdrang en vastgeroeste systeemeisen. Regeldruk maakt ziek. Zelfs de meest trouwe werknemers lijden na de zoveelste reorganisatie aan systeempijn. Ze komen aan hun eigenlijke werk niet toe, omdat eerst alle vinkjes op de juiste plek in het systeem moeten staan. Ze raken gestrest van steeds nieuwe handelingsprotocollen.

TOEKOMSTDENKEN... *Is er binnen het functiehuis van jouw gemeente plaats voor een nieuwe generatie datawetenschappers en ict'ers?*

Betekenisverlies is een groot probleem aan het worden. Het aantal jonge mensen met een burn-out stijgt. Ontregelen staat daarom hoog op de maatschappelijke agenda. Er komt meer handlingsvrijheid voor ambtenaren, voor professionals, voor vrijwilligers. Van verantwoording bewegen we richting vertrouwen. Daarbij ontdekken we hoeveel energie, tijd en besparing er ontstaat wanneer professionals vanuit individueel vertrouwen mogen werken en daarop worden aangesproken.

NIET DE TECHNIEK, MAAR DE VERBINDING

Er hoeft geen conflict te zijn tussen technologie en de menselijke maat. Er zijn apps waarmee bejaarden elkaar uitnodigen voor een spelletje, boeren spullen lenen van elkaar, festivalgangers auto's delen en een veertienjarige paardenliefhebber aan een gezin met een pony wordt gekoppeld. Technologische innovatie is bij uitstek geschikt om de menselijke maat binnen gemeenschappen te versterken. Juist op het snijvlak met sociale innovatie ontstaan nieuwe kansen. Het zal ons de komende jaren duizelen aan technologische doorbraken die concrete problemen oplossen.

Wanneer technologie vanuit een concrete behoefte wordt ingezet, is de weerstand laag en het effect op het welzijn groot. Eindhoven ontwikkelde interactieve lichtscenario's binnen het uitgaansgebied Stratumseind, die bijdragen aan de veiligheid. Een zelfrijdende buurtbus zorgt ervoor dat ouderen in Drimmelen aan sociale activiteiten kunnen blijven meedoen. Zo wil men de bereikbaarheid behouden. LeefSamen brengt in samenwerking met Brabantse gemeenten sensoren aan in huizen van oudere bewoners. Komen ze niet op gezette tijden

langs de sensor, dan gaat er een bericht naar een naaste. Als er een valbeweging geconstateerd wordt, gaat een alarm af bij de dokter. En belt er iemand aan, dan krijgt de overbuurman een signaaltje, zodat hij kan meekijken of het 'goed volk' betreft. Ouderen blijven op deze manier langer veilig thuis wonen.

DOEN EN DENKEN

Dé uitdaging voor de komende jaren is om het grote en het kleine aan elkaar te verbinden. Om het grote te begrijpen en het kleine te omarmen. Technologie kan dan de omslag zijn naar een meer horizontale wereld, waarin coöperatieve waarden in belang toenemen. De vrijwilligers van de coöperatie KempenGlas gingen van deur tot deur in het buitengebied van de Kempen om mensen te betrekken bij een glasvezelproject. Bewoners droegen massaal bij aan het benodigde kapitaal. Het netwerk is gezamenlijk eigendom, de gebruikers houden de regie in eigen hand.

De toekomst is niet alleen aan de uitvinding, maar vooral ook aan de inventiviteit van degene die hem toepast.

TOEKOMSTDENKEN... *Wat doe je voor mensen die verloren raken in het digitale systeem? Die het niet goed kunnen volgen of inpassen in hun leven?*

ANALOGE AANDACHT

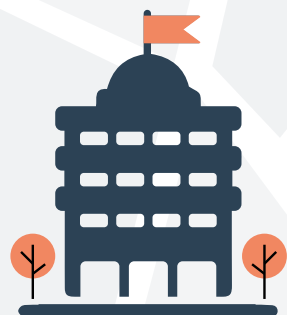
Gemiddeld zijn we allemaal even gelukkig. Pas wanneer we inzoomen, zien we de patronen die zich ontwikkelen in een gezin, in een straat, in een buurt. We moeten meer kijken naar de film (de dagelijkse ontwikkelingslijn) en niet naar de foto (het meetmoment). De gemeente Zaanstad experimenteert sinds 2015 met een 'vrij budget'. Ambtenaren mogen dat inzetten ten bate van problematische gezinnen, wanneer zij daarmee escalatie (huisuitzetting, schooluitval) kunnen vermijden. Het blijkt niet alleen effectief, het budget komt niet op. Veel ervan wordt namelijk gebruikt als voorschot op bedragen waar hulpzoekenden uiteindelijk recht op blijken te hebben. Wie door het systeem heen de menselijke ontwikkelingslijn blijft zien, kan effectiever optreden.

Ergens op het knooppunt van ongerijmdheden ligt de ingang tot de toekomst verscholen. De komende jaren staan in het teken van het bijeenbrengen van paradoxen, van tegenpolen en tegenstrijdigheden. Het is de tijd van het experiment. Doen en denken schuiven in elkaar. Het belang van voortschrijdend inzicht neemt toe. Wat hebben we gedaan? Werkte dat? Maken we nog dezelfde reis, wie haken af? Hoe stellen we het reisdoel bij? Al doendekend verbeteren we de dagelijkse praktijk.

Een ding is duidelijk: de focus komt zowel op technologische innovatie als op analoge aandacht te liggen. Niet de techniek telt, maar de verbinding die hij maakt. De mens is de maat.

DIGITALE DISRUPTIE

In de digitale wereld van vandaag is disruptie de nieuwe realiteit. Snelheid is alles. Niet alleen laaggeletterden en digibeten hebben moeite met het gebruik van internet en digitale systemen, ook Brabantse gemeenten kunnen het tempo van digitale vernieuwing niet altijd bijbenen. Wie dat wél lukt, kan betere dienstverlening verlenen aan inwoners en bedrijven, meer datagestuurd werken en slim samenwerken met andere gemeenten. Digitalisering maakt gemeenten echter ook kwetsbaar. Hackers liggen op de loer om data van gemeentelijke servers te stelen.

DIGITALE DIENSTVERLENING PER GEMEENTE IN NEDERLAND

Welke gemeentelijke websites scoren het beste in dienstverlening aan inwoners en ondernemers?

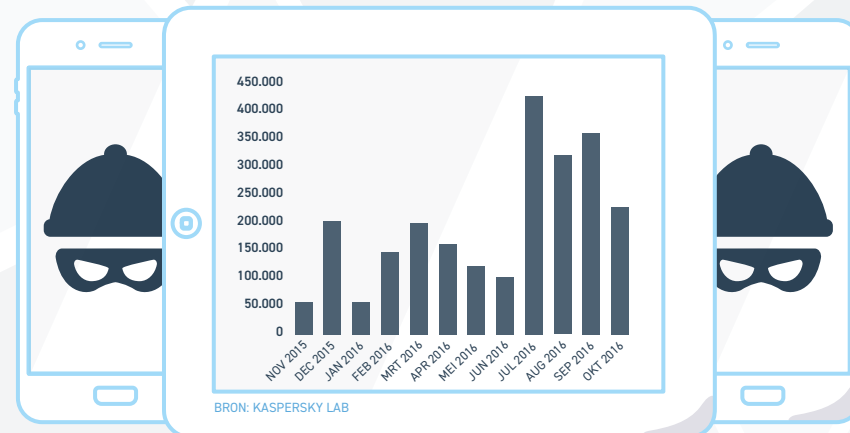

- TOP 5 BRABANTSE GEMEENTEN**
2. ETTEN-LEUR
 3. HALDERBERGE
 4. WOENSDRECHT
 12. ROOSENDAAL
 16. EERSEL

- SCORE 5 GROTE BRABANTSE GEMEENTEN**
22. TILBURG
 98. EINDHOVEN
 221. 'S-HERTOGENBOSCH
 271. HELMOND
 324. BREDA

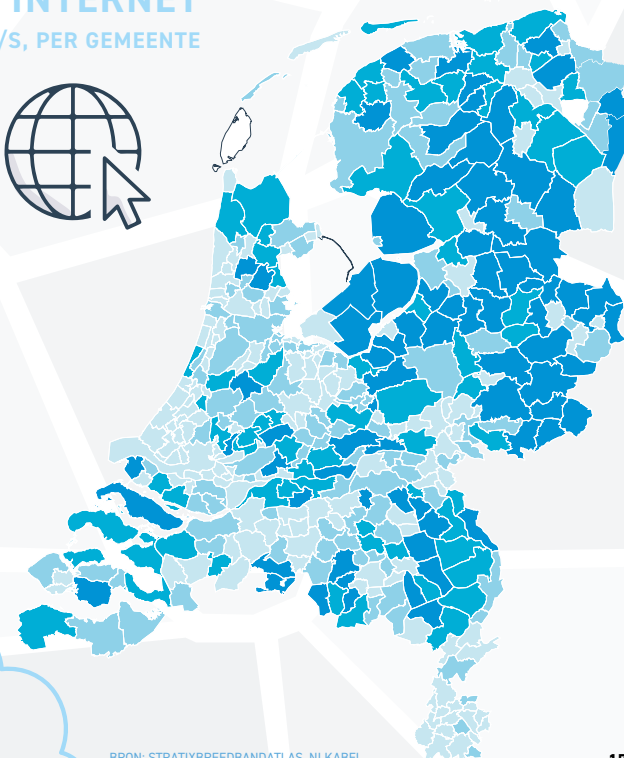
BRON: WWW.ESRI.NL

AANTAL GEBRUIKERS AANGEVALLEN DOOR RANSOMWARE

ADRESSEN ZONDER TOEGANG TOT SNEL VAST INTERNET TEN MINSTE 30 MB/S, PER GEMEENTE

- GEEN DATA
- 0 TOT 3 PROCENT
- 3 TOT 6 PROCENT
- 6 TOT 9 PROCENT
- 9 PROCENT OF MEER

BRON: STRATIXBREEDBANDATLAS, NLKABEL

MELANIE PEETERS, DIRECTEUR RATHENAU INSTITUUT

BELEID MET EEN GEZICHT

“Technologie kan handig en dienstbaar zijn, maar digitalisering is zeker niet altijd zaligmakend.”

Het recht om niet gemeten en geanalyseerd te worden en het recht op betekenisvol menselijk contact: nu technologie steeds dieper ingrijpt op ons dagelijks leven en steeds meer partijen informatie over burgers verzamelen, pleit het Rathenau Instituut bij monde van directeur Melanie Peters voor nieuwe mensenrechten. “De robotoverheid vind ik persoonlijk geen aantrekkelijk toekomstbeeld.”

De vader van Melanie Peters was altijd behoorlijk handig met computers, tótdat hij enkele jaren geleden een beroerte kreeg en zijn digitale vaardigheid afnam. Dat is extra onhandig nu de overheid steeds meer zelfredzaamheid van burgers verwacht, schetst Peters. “Vroeger kon je nog wel eens meekijken met een brief van de belastingdienst of een overheidsinstantie. Je dacht mee en hielp familie of bureaus waar nodig met het invullen van formulieren. Nu is die hele communicatie gedigitaliseerd en geïndividualiseerd. Je moet eerst inloggen, bestanden

downloaden en online formulieren invullen. Voor veel burgers is het communiceren met de overheid lastiger geworden.”

WAAR KOMEN WE VANDAAN?

“Het verhaal van mijn vader is natuurlijk maar een voorbeeld, maar het is tekenend voor de tijd waarin we leven. Vroeger communiceerde je met de overheid via de telefoon of aan het loket. Van DigiD of een website als mijnoverheid.nl had niemand gehoord. De overheid maakte beleid voor burgers, maar kwam daarbij niet verder dan de voordeur. Burgers betrekken bij beleidsvorming gebeurde hooguit door het organiseren van een bijeenkomst in het buurthuis. Wie zich in de openbare ruimte begaf, kon dat in betrekkelijke anonimiteit doen. Er waren geen camera's of sensoren die je bewegingen volgden. En wie in een verpleeghuis of in het ziekenhuis belandde, kon rekenen op zorgverleners van vlees en bloed.”

WAAR STAAN WE NU?

“Dankzij voortschrijdende technologie is de overheid beter in staat om realtime, op wijk- en straatniveau, gegevens te meten en ons te volgen zodra we de deur uitstappen. Neem de Eindhovense uitgaansstraat Stratumseind. Dat gebied is aangewezen als Living Lab: een testomgeving in de openbare ruimte voor experimenten op het gebied van dataverzameling. Sensoren, camera's en andere meetinstrumenten verzamelen niet-privacygevoelige gegevens over het uitgaanspubliek en slaan alarm zodra er iets voorvalt. In de toekomst moet het systeem ook voorspellen waar het fout zal gaan.”

Melanie Peters (52) studeerde levensmiddelentechnologie in Wageningen en promoveerde in de biochemie aan het Imperial College in Londen. Daarna werkte ze onder meer als onderzoeker aan de universiteit van Texas in Austin, als wetenschappelijk onderzoeksleider bij het Shell Research and Technology Centre Amsterdam en als directeur van Studium Generale Universiteit Utrecht. Op 1 februari 2015 begon ze als directeur van het Rathenau Instituut in Den Haag. Het Rathenau instituut stimuleert de publieke en politieke meningsvorming over de maatschappelijke aspecten van wetenschap en technologie, via onderzoek en het organiseren van debat over wetenschap, innovatie en nieuwe technologieën.

Digitale burgerparticipatie

“Technologie maakt het ondertussen ook makkelijker om mensen bij beleidsvorming te betrekken. Je hoeft niet meer per se in het buurthuis te komen om de mening van burgers te vragen. Digitale burgerparticipatie wordt ook in Brabant vaker toegepast. Via de digitale weg wordt de mening van burgers gepeild en kunnen bewoners vragen stellen. Wij onderzoeken in hoeverre deze vorm van burgerparticipatie ook echt werkt. Had iedereen voldoende kennis en mogelijkheden om mee te denken? Zijn burgers voldoende betrokken bij de besluitvorming? Digitalisering biedt voordelen, maar hoe zit het met mensen die minder digitaal vaardig zijn?”

Bureaucratische logica

“Overheidsdiensten verzamelen steeds meer data over burgers. Vanuit een bureaucratische logica is het de droom van beleidsmakers om al die data aan elkaar te koppelen: je zou het bestuur veel effectiever kunnen maken. Maar van wie zijn die data? En mag je eigenlijk wel een digitaal profiel opbouwen van mensen en op basis daarvan beslissingen nemen? Uiteindelijk gaan die data over het leven van mensen. Er komen dus allerlei privacy-issues bij kijken. Er is geen enkele reden te bedenken waarom de belastingdienst informatie over jouw psychische gezondheid moet hebben, om een voorbeeld te noemen.”

Robotoverheid

“Beleidsmakers zijn voortdurend op zoek naar evidence based legitimatie van beleidsmaatregelen. In Nieuw-Zeeland worden nu al op individueel niveau risicoprofielen opgesteld van kinderen op basis van beschikbare data. Dat gaat behoorlijk ver, vind ik. Een risicoprofiel is uiteindelijk niet meer dan een kans dat iets gebeurt. Welk mensbeeld zit erachter als je individuen terugbrengt tot een set aan elkaar gekoppelde data? Zo'n robotoverheid vind ik persoonlijk geen aantrekkelijk toekomstbeeld. Beleid moet een gezicht hebben. Als burger

heb je het recht te weten waarom de overheid een bepaalde beslissing in jouw voor- of nadeel neemt. Uiteindelijk gaat het om een oordeel door een professional, niet door een algoritme.”

Wie beslist: een algoritme of de mens?

“Ook bij technologie in de zorg kun je vraagtekens plaatsen. Natuurlijk is het goed dat mensen dankzij technologie langer thuis wonen. Tegelijkertijd is het belangrijk dat mensen het recht houden om door een mens behandeld te worden. Patiënten zijn dankzij digitaal ontsloten kennis in staat om zelf veel uit te zoeken. Technologie kan ondersteunen bij het komen tot een adequate diagnose en behandeling. Maar uiteindelijk mis je toch het beoordelingsvermogen van een arts van vlees en bloed. Een algoritme kan in negentig procent van de gevallen correct voorspellen dat een bepaalde ingreep de beste weg is, maar het gaat juist om die resterende tien procent waarin dat niet het geval is. De beschikbare kennis helpt dus wel, maar uiteindelijk gaat het om een beslissing door een mens.”

Airbnb 'slechts' een app?

“De deeleconomie is een ander voorbeeld van hoe technologie ingrijpt in het dagelijks leven. Handig dat je via Airbnb een woning kunt (ver)huren, maar de keerzijde is dat binnensteden, met Amsterdam voorop, overspoeld worden door toeristen. Bovendien onttrekken via Airbnb verhuurde woningen zich aan toezicht en belastingen. Amsterdam is daarom met Airbnb in gesprek gegaan, vanuit de gedachte dat zij verantwoordelijk is voor de openbare orde en leefbaarheid. Lange tijd wees Airbnb elke verantwoordelijkheid van de hand, met als argument dat het bedrijf 'slechts' een app is. Bemoedigend om te zien dat een bedrijf als Airbnb nu erkent dat het een maatschappelijke verantwoordelijkheid heeft. In overleg met de gemeente is er een maximaal aantal verhuurdagen afgesproken en moet er toeristenbelasting worden afgedragen. Juist als gemeente kun je, vanuit je verantwoordelijkheid voor de publieke ruimte, een vuist maken tegen dit soort bedrijven.”

WAAR GAAN WE NAARTOE?

“Steeds meer partijen beseffen zich dat technologie handig en dienstbaar kan zijn, maar dat digitalisering zeker niet altijd zaligmakend is. Uitkeringsinstantie UWV kwam recent tot de conclusie dat digitale dienstverlening alléén niet werkt. Klanten worden daarom verleid om online hun zaken te regelen, maar zijn dat niet verplicht. Mensen kunnen ook gebruikmaken van ouderwetse kanalen, zoals het papieren aanvraagformulier, de telefoon of het inloopsprekkuur. Een goede zaak. We zijn nu eenmaal niet allemaal even digitaal vaardig.”

Nieuwe mensenrechten

“Vanuit het Rathenau Instituut denken we na hoe we de gulden middenweg kunnen bewandelen, nu nieuwe technologieën en grootschalige dataverzameling onze grondrechten soms onder druk zetten. Onlangs hebben we twee nieuwe, aanvullende mensenrechten geformuleerd: het recht om niet gemeten en geanalyseerd te worden en het recht op betekenisvol menselijk contact. Nu steeds meer partijen gegevens over ons verzamelen, moeten burgers óók het recht hebben om online profilering, tracking en beïnvloeding te weigeren. Daarnaast moet je altijd kunnen kiezen voor contact met een mens. Vooral in de zorg is dat een relevante discussie. Een robot kan een goed, ondersteunend hulpmiddel zijn, maar uiteindelijk draait het om dat goede gesprek in de spreekkamer of aan de keukentafel.”

WAT IS JE ADVIES AAN DE GEMEENTELIJKE OVERHEID?

“Om te beginnen wil ik gemeenten meegeven: laat jezelf niet overdonderen in het digitale domein. Technologie kan handig zijn, maar vraag jezelf geregeld af: voor welke publieke waarden staan we eigenlijk als gemeente? Hoe kunnen we die publieke waarden het beste realiseren? En: welke verantwoordelijkheden kunnen burgers zelf aan, en welke niet? Burgers kunnen en willen niet over alles meepraten.”

Ervaringen delen

“Ook adviseer ik gemeenten om hun kennis en ervaringen met elkaar te delen en van elkaar te leren. Ga in gesprek en voorkom dat je steeds opnieuw het wiel uitvindt.”

Vasthouden aan waarden

“Ten slotte nog een welgemeend advies: houd vast aan je waarden! Realiseer dat bij die waarden ook een menselijk gezicht hoort. Amsterdam stond op tegen Airbnb en liet duidelijk zien: wij zijn van de openbare orde. Een goed voorbeeld van hoe je burgers als overheid kunt beschermen in deze digitale tijden.”

PASPOORT VAN DE TOEKOMST

Naam: Melanie Peters
Geboortedatum: 26 oktober 1965
Geboorteplaats: Geleen
Woonplaats: Utrecht
Partner/kinderen: man en twee kinderen

Wat is een belangrijke les die je hebt opgedaan tijdens een reis?
“Je neemt altijd jezelf mee.”

Wat is voor jou een inspirerende plek?
“Ik hou van heuvels met uitzicht over zee. Dat is het beste van twee werelden. En het gegons van de stad doet me ondergaan in de wereld.”

Met wie zou je graag eens koffie drinken?
“Sommige mensen die er niet meer zijn. Helaas.”

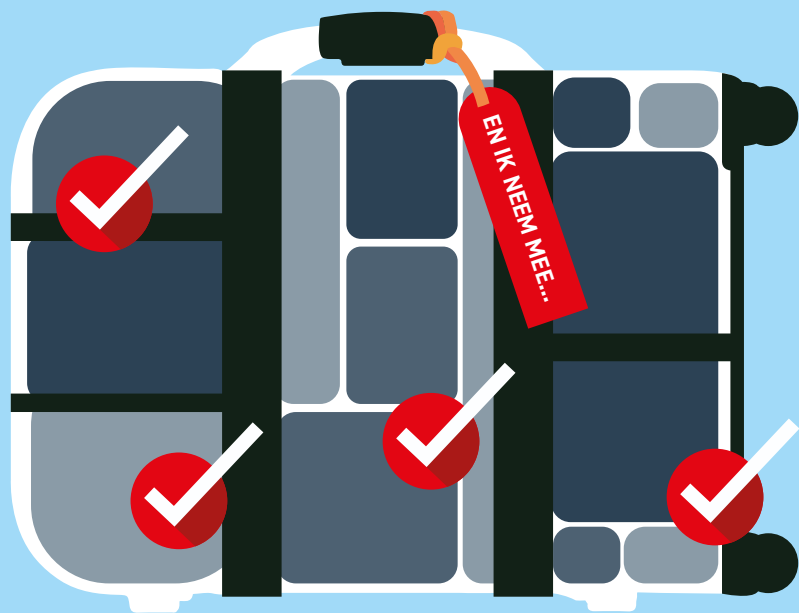
Welk boek mag niet ontbreken in je koffer?
“Reisgidsen vind ik grappig. Ook historische. Of een biografie van iemand uit de streek.”

Wie is je ideale reisgenoot?
“Mijn pubers. Zo mooi hoe zij de wereld zien. En mijn lieve man.”

IK GA OP REIS NAAR DE TOEKOMST VAN BRABANT...

Hoe zorgen Brabantse gemeenten voor de menselijke maat in tijden van razendsnelle digitalisering en automatisering?

CHECKLIST

- Maak een Data-logus (catalogus voor beschikbare data) en zet deze online.*
- Neem het onzekere voor het zekere: experimenteer met datavraagstukken (in relatie tot beleidsvraagstukken).*
- Beslis: wie is eigenaar van de (gemeentelijke) data? En wie heeft de regie?*
- Sluit aan bij data-ecosystemen in de regio (Datalab Eindhoven, JADS): werk actief samen met bedrijven en onderwijsinstellingen om digitale mogelijkheden optimaal te benutten.*
- Creëer een platform voor innovatie: een open en veilig Brabants netwerk (bestaande uit lokale netwerken). Zorg voor de aanleg van Breedband én stel data beschikbaar.*
- Gebruik technologie voor de menselijke maat (voorbeeld: technologie kan mensen met een lichte tot matige beperking zelfstandiger maken).*
- Zorg dat je met online dienstverlening burgers verleidt, maar niet verplicht.*
- Leer kinderen nieuwe vaardigheden, zoals 'programmeren' en 'computational thinking' (complexe problemen oplossen) en maak ze technologie-kritisch.*
- Heb oog voor digibetisme. Benut bibliotheken als spilfunctie in een evoluerende rol (ze kunnen bijvoorbeeld digiwijs-cursussen aanbieden).*
- Zet niet de technologie, maar het maatschappelijk vraagstuk centraal.*

STIJN VAN KREIJ, INNOVATIEMANAGER CELLO ZORG

MET LIEFDE LATEN

“Projecteer niet al je angsten op een futuristische robot, maar kijk met een open blik naar technologie.”

Hij is een innovatieman by day en een songwriter by night, is te lezen op zijn Twitterbio. Daarnaast noemt Stijn van Kreij, innovatiemanager bij Cello Zorg, zichzelf een slechte manager. “En dat is maar goed ook”, lacht hij, “want dat bevordert innovatie.” Stijn gelooft niet in de ‘manager oude stijl’. Waar hij wél in gelooft? In mensen ruimte geven om eigen ideeën uit te proberen, met een nieuwsgierige, ondernemende, creatieve, empathische en naar buitengerichte blik. “Die houding maakt ons wendbaar voor de grote veranderingen van deze tijd.”

Stijn is een voorstander van dingen uitproberen en laten gebeuren. Van dóén en daarvan leren. Daarom geeft hij alle mensen verbonden aan Cello de ruimte om mee te denken: professionals, vrijwil-

ligers, cliënten, familieleden, de bakker op de hoek. “De meest succesvolle pilots komen van de mensen om wie het allemaal gaat. Dan heb je draagvlak. Om iets te leren kennen, moet je proberen het te veranderen. En ja, dan kom je ook knelpunten tegen. Beschouw dat niet als verlies, maar als waardevol. Omarm het, en ga weer door.”

WAAR KOMEN WE VANDAAN?

“Veel dienstverlenende organisaties komen voort uit geloofsgemeenschappen, waarbij sprake was van een sterk hiërarchische relatie tussen zorgverlener en zorgvrager. Die hiërarchie is al minder geworden, maar mensen ervaren nog steeds drempels. Zo zijn er ouders die twijfelen of ze hun kind spontaan mogen bezoeken in een zorginstelling, mede door alle vaste patronen binnen organisaties.”

Bubbels

“Kritische ouders worden vaak als lastig gezien. Maar deze ouders worstelen al jaren met het systeem en raken constant de regie kwijt. Ze komen op voor hun rechten. Veel zorgverleners zien dit als een aanval en schieten in de verdediging. We leven allemaal in bubbels en denken vanuit onze eigen waarheden. Die bubbels worden nu doorgeprikt. Laten we werken aan een zorgzame samenleving, met oog voor verschillen én met de ambitie om te verbinden. Een sterke gemeenschap hoort bij Brabant. Dat moeten we opnieuw gaan waarderen.”

Stijn van Kreij (42) is innovatiemanager bij Cello Zorg, een organisatie voor ruim 2000 mensen met een verstandelijke beperking (woonachtig op locaties in Noord-Brabant en Gelderland). Stijn is betrokken bij projecten op het grensvlak van sociale innovatie, technologie en cultuur, waarbij hij gelooft dat de zorg in Nederland slimmer, creatiever en kleinschaliger georganiseerd kan worden. Stijn combineert zijn werk in de langdurige zorg met het maken van muziek: kleine liedjes die draaien om de zoektocht naar de menselijke maat.

Toekomstprojecten van Stijn

- *De Zorgzame Stad*: met als doel burgers, sociale ondernemers, studenten en professionals met elkaar te verbinden, zodat nieuwe sociale initiatieven sneller de kans krijgen om zich te ontwikkelen.
- *Binckhorst Samen Leven In De Buurt*: op zorglocatie De Binckhorst komen drie kleine, verplaatsbare woningen van Heijmans. Daarin mogen vrijwilligers wonen, in ruil voor een bijdrage aan de gemeenschap van De Binckhorst.

Met liefde meelopen

“We doen al pogingen om de hiërarchie te vermindern, maar nog vaak vanuit een traditionele en dus hiërarchische houding. Als we ons onvoldoende bewust zijn van machtsverhoudingen, dan bestendigen we ze. Denk aan professionals die cliënten ‘in hun kracht willen zetten’. Goed bedoeld hoor, maar daarin schuilt grote ongelijkheid. Wie ben jij om een ander in zijn kracht te zetten? Iemand in zijn kracht laten, is prima. Maar iemand in zijn kracht zetten, gaat om macht. Ook de overheid doet haar best, met woorden als ‘doe-democratie’ en ‘participatiesamenleving’, maar heeft in de praktijk nog veel moeite met burgerinitiatieven en werkelijke verandering. De opgave (voor ons allemaal!) is: niet koud loslaten, maar met liefde meelopen en ondersteunen. Met liefde laten.”

WAAR STAAN WE NU?

“We moeten terug naar de bedoeling van ons werk. Goede bedoelingen zijn niet goed genoeg meer. Ik geloof dat mijn collega's graag het goede willen doen, maar doen we écht het goede als we voor anderen bepalen wanneer ze moeten eten, bewegen en slapen? Helpen we daarmee de samenleving vooruit? In de zorg zijn mensen teveel afhankelijk gemaakt van professionals. Maar mensen met een beperking hebben, net als iedereen, behoefte aan zelfstandigheid en eigenheid.”

Technologische kansen voor inclusie

“Technologie biedt kansen voor inclusie. Het maakt de samenleving toegankelijk voor mensen met een lichte tot matige beperking. Zij kunnen daardoor vaker zelfstandig in contact komen met anderen, onafhankelijk van professionals en onderdrukkende systemen. Een voorbeeld: het structureren van de dag van cliënten gebeurt nu nog vaak door begeleiders, maar daar worden ook handige apps voor ontwikkeld. Denk aan mensen die moeite hebben met lezen en schrijven, maar dankzij de WhatsApp-spraakfunctie voortaan zelfstandig met familie communiceren. Met deze gratis beschikbare

technologie ben je dus het analfabetisme voorbij, dat is echt mega! De samenleving is klaar voor deze nieuwe wereld, maar veel organisaties voelen nog weerstand.”

Disruptie komt door de mens

“We leven in een tijd waarin technologie steeds toegankelijker en vanzelfsprekender wordt. Het wordt onderdeel van ons normale doen. Technologie is een drijver van grote verandering, van nieuwe businessmodellen. Denk aan Airbnb, waarmee de hotelbranche voorgoed is veranderd. Ook in de bankenwereld gebeurt veel. Banken moeten hun data met klanten delen, waarmee ze een groot machtsmiddel verliezen. Met deze data bouwen we namelijk slimme apps, die ons helpen bij het financieel plannen van ons leven. Banken maken zich dus terecht zorgen. Toch moeten we technologie niet als een bedreiging zien. Disruptie komt niet door technologie, maar door de mens: dié wil verandering en omarmt de nieuwe technologie razendsnel.”

WAAR GAAN WE NAARTOE?

“Laten we niet langer dual naar technologie en zorg kijken. Mensen halen die twee dingen vaak uit elkaar en maken er een karikatuur van, terwijl een hybride vorm meer recht doet aan de toekomst. Projecteer niet al je angsten op een futuristische robot, maar kijk met een open blik naar technologie. Zie het als een hulpmiddel. Net als de fiets, waardoor we niet meer te voet naar ons werk hoeven.”

Bedreigingen?

“In de zorg zie ik niet zo zeer levensechte robots, maar meer subtiele vormen van technologie die geïntegreerd zijn in ons dagelijks leven en ondersteuning bieden. Er komen apparaten die de echtheid van emoties beter kunnen lezen dan de mens. Ben je echt vrolijk of doe je alsof? Dat voelt misschien als een bedreiging, maar ik geloof dat het contact van mens tot mens, vanwege onze bezieling, altijd cruciaal blijft in de zorg. Er is wel

een andere dreiging: het verliezen van de regie over onze eigen data, waardoor we steeds minder autonoom worden zonder dat we het merken. Die kwetsbaarheid is de donkere kant van technologie. We moeten de regie over onze eigen data houden, met hulp van de overheid.”

Wees onderdeel van de toekomst!

“Maar nogmaals: zet je niet af tegen technologie, want dan ben je altijd te laat en ga je kansen missen. Een toepasselijke quote: De beste manier om je toekomst te voorspellen, is door ‘m zelf te creëren. Dan weet je zeker dat je erbij bent, dat je onderdeel bent van de toekomst.”

WAT IS JE ADVIES AAN DE GEMEENTELIJKE OVERHEID

“Er wordt nog te veel overgeorganiseerd, gecontroleerd en dichtgereguleerd. De eerste bladzijde van het overheidsbeleid is meestal goed, maar in de uitwerking gaat het mis. Wees je bewust van perverse prikkels in het beleid: hoe meer normen je opstelt, hoe minder moreel mensen kunnen handelen. Begrens je eigen behoefte aan controle en regie. Geef mensen ruimte. Dat is leiderschap. En waardeer creativiteit en innovatie, maak dat concreet en bereikbaar. Innovatie is niets meer

dan het verbinden van twee dingen die eerder niet verbonden waren met elkaar. Innovatie hoeft niet altijd groot te zijn, vaak is het juist iets heel kleins.”

Integraal beleid

“Een andere kans voor lokale overheden: kijk integraal naar maatschappelijke vraagstukken. En betrek burgers bij je plannen. Lokale overheden zijn, mede door decentralisatie, steeds beter in staat om integraal beleid te maken. En dat is zó belangrijk, want de inrichting van een stad of dorp heeft grote invloed op het welzijn van burgers en de vitaliteit van de gemeenschap.”

Data Science

“Verder: verdiep je in data science. Daar ligt een grote bron van kennis voor de dienstverlening. Zorg dat verschillende domeinen onderling meer data gaan uitwisselen, met de burger als eigenaar van deze data. Wij werken momenteel samen met andere zorgorganisaties aan het onderzoeksprogramma Data for care, wat de domeinen data science, wonen, zorg en welzijn met elkaar verbindt. Door op regionaal niveau data te bundelen, ontdekken we welke aanpak het beste is. Daarbij bewaken we de privacy en regie van de burger en hebben we aandacht voor dienstverlening op maat.”

PASPOORT VAN DE TOEKOMST

Naam: Stijn van Kreijl
Geboortedatum: 18 december 1975
Geboorteplaats: Middelrode
Woonplaats: Vlijmen
Partner: Tabitha
Kinderen: Farah (14) en Sterre (12)

Wat is een belangrijke les die je hebt opgedaan tijdens een reis?
 “Ik heb een jaar in Engeland gewoond, waar ik leerde dat er ook buiten je vertrouwde omgeving, waar je in eerste instantie niemand kent, snel nieuwe ideeën en verbindingen ontstaan. Vanuit nieuwsgierigheid naar het onbekende ontstaat vernieuwing.”

Wat is voor jou een inspirerende plek?

“De Tramkade in 's-Hertogenbosch, waar allerlei disciplines samenkomen, zonder dat alles in vaste verbanden is georganiseerd. Zulke plekken, de rafelrandjes van de maatschappij, zijn interessant. Daar draait het om inclusiviteit, om creativiteit.”

Met wie zou je graag eens koffie drinken?

“Met Elon Musk, oprichter van Tesla en SpaceX. Omdat hij radicaal denkt én het ook weet uit te voeren.”

Welk boek mag niet ontbreken in je koffer?

“Geschiedenis van de waanzin van Michel Foucault, over de ontwikkeling van de intermenselijke verhoudingen in de zorg. Hij gaat terug naar de filosofische vraag: wie bepaalt of je redelijk of waanzinnig bent?”

Wie is je ideale reisgenoot?

“Mijn vrouw Tabitha, omdat ik van haar hou, maar ook omdat ik op ethisch vlak veel van haar leer.”

OP EXPEDITIE...

Hoogtepunten van deze wereld

DATASTUDIO

Gemeenten en bedrijven verzamelen nogal wat data over inwoners en hun buurten, mede om steden slimmer te maken. Maar zijn deze data ook bruikbaar om tot fijnere buurten te komen? Om te ontdekken wat er werkelijk op straat leeft? Om naar boven te halen wat nu nog onzichtbaar is? Om met dié kennis tot een betere samenleving te komen? DATAstudio onderzoekt het! Samen met bewoners, studenten, ambtenaren, experts en professionals in de wijk: met iedereen! DATAstudio organiseert activiteiten in Eindhoven, onder meer in de wijken Woenselse Heide en De Tempel, om verzamelde data beter te begrijpen en aan te vullen. Een verkenning met bewoners, wat leidt tot inzicht in data én uitzicht op fijnere buurten.

Projectleider Linda Vlassenrood wil van DATAstudio een 'neutrale vrijzone' maken, waarbinnen het logisch is om gegevens te delen.
data-studio-eindhoven.nl

LIGHTS OUT FACTORY

Een fabriek waar de lichten uit zijn en robots het werk uitvoeren. Prodrive Technologies uit Son (gespecialiseerd in printplaten, assemblage) is voorbereid op de toekomst met een ware Lights Out Factory: een volledig geautomatiseerde fabriek. Terwijl de meeste bedrijven hun productie uitbesteden, haalt Prodrive het werk al jaren terug uit lagelonenlanden. Hoe dan? Door de nieuwste technieken op het gebied van automatisering en productieprocessen toe te passen. Binnen het bedrijf rijden tientallen robots zelfstandig rond om producten van a naar b te brengen. Maar de robots doen (nu en in de toekomst) méér, zoals het sorteren, kitten, verwerken, inspecteren, verpakken en bijvullen van producten. En dat allemaal met de lampen uit.

Prodrive Technologies is opgericht door Pieter Janssen en Hans Verhagen. Als er in de wereld geen oplossing bestaat om bepaald werk te automatiseren, dan verzinnen ze het zelf.

prodrive-technologies.com

TADA

Data zijn de krachtbron voor onze vierde industriële revolutie. Data zijn een belofte voor het leven in de stad. Met data zijn we grote problemen de baas. Maar... dan moeten we wél goed omgaan met data. Het manifest Tada (duidelijk over data!) verkondigt daarbij de volgende uitgangspunten: **1)** Een digitale stad is inclusief, rekening houdend met verschillen tussen individuen en groepen. **2)** Data en technologie zijn dienend, ze dragen bij aan vrijheid van bewoners. **3)** Data hebben niet het laatste woord, menselijkheid gaat altijd voor. **4)** Er moet transparantie bestaan over data. **5)** Bewoners en gebruikers hebben zeggenschap over de vormgeving van de digitale stad: de overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties faciliteren dit. **6)** Data zijn gemeenschappelijk bezit, iedereen kan ze gebruiken.

Elke snel digitaliserende regio heeft veel vragen over hoe om te gaan met data. Een groep professionals uit Amsterdam ging op onderzoek uit, en... Tada!

tada.city

NARRATIVE HEALTHCARE NETWORK

Er zijn steeds meer technologieën die de gezondheidszorg beter en betaalbaarder maken. Hoe kun je als mens naar deze nieuwe technologie kijken? Met een technische bril? Of met een sociale bril? Het Narrative Healthcare Network in Breda kiest voor het laatste. Volgens het NHN zijn menswetenschappen, zoals kunst, literatuur en filosofie, de drijvende kracht achter innovaties in de zorg. Verdieping in de menselijke ervaring staat daarbij centraal. De initiatiefnemers van 'narratieve gezondheidszorg' zoeken naar nieuwe benaderingen en perspectieven, om zo naar een meer mensgerichte zorg te bewegen. Daarmee geven ze context aan de codes en ethiek rondom algoritmes.

De oprichters van het Narrative Healthcare Network, Corine en Irene, geven trainingen, meet-ups en lezingen. Ze geloven in de kracht van narratieve vaardigheden en sociale innovators in de gezondheidszorg: zorg verlenen met aandacht voor de verhalen van mensen.
narratievegezondheidszorg.nl

ZELFRIJDENDE BUURTBUS

Een bus zónder chauffeur een ver-van-je-bed-show? Helemaal niet! De gemeente Drimmelen start, in samenwerking met de TU Delft, binnenkort een proef met een zelfrijdende buurtbus. Volgens de initiatiefnemers is dit dé oplossing voor het mobiliteitsvraagstuk. Er worden steeds meer bussen wegbezuinigd en ook het aantal vrijwilligers dat de bussen rijdend houdt, neemt snel af. Mensen zonder eigen vervoer, zoals senioren en mindervaliden, zijn daarvan de dupe. Maar gelukkig is de zelfrijdende buurtbus onderweg. Weliswaar zonder vriendelijk praatje van de

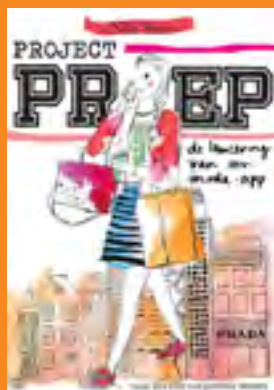
buschauffeur, maar altijd stipt op tijd. Ook in Helmond wordt geëxperimenteerd met busvervoer op andere wijze: Bravoflex is een vervoersservice op afroep, dus zónder dienstregeling.

De zelfrijdende buurtbus komt eraan! Er zijn nog een paar hobbels op de weg: het vinden van een geschikte route én het wegnemen van de angst bij toekomstige passagiers. Wellicht is er in het begin een gastheer of -vrouw in de bus aanwezig om de drempel te verlagen (vergelijkbaar met de liftboy bij de introductie van de lift).

KEMPENGLAS

Internet, we hebben het zó nodig. En dan bij voorkeur: snel en stabiel internet! Glasvezel maakt dat mogelijk. Glasvezel is betrouwbaar en snel. Daarnaast is het zeer duurzaam: het wordt gemaakt van milieuvriendelijk materiaal, verbruikt minder energie en het heeft een langere levensduur dan een koperen netwerk. Ook maakt glasvezel het mogelijk om langer zelfstandig te blijven wonen, aangezien het de kwaliteit van toepassingen voor domotica en zorg-op-afstand waarborgt. Genoeg om heel enthousiast van te worden. En zo ontstond KempenGlas, het burgerinitiatief voor de aanleg en het beheer van een betaalbaar open glasvezelnetwerk in het buitengebied van Bladel, Moergestel, Oirschot en Reusel-De Mierden.

Het doel van KempenGlas is om de leefbaarheid van het buitengebied voor de toekomst veilig te stellen, waarbij snel en stabiel internet een randvoorwaarde is. Bij aanvang konden alle inwoners van het buitengebied tegen gelijke kosten deelnemen.
kempenglas.nl

PROJECT PREP

Wie denkt dat techniek vooral een jongensding is, heeft het mis. Lees het boek 'Project Prep' maar eens! Het boek gaat over de dertienjarige Isabel die zelf leert coden en een mode-app 'Project Prep' ontwikkelt. Girls who code, rule the world is de achterliggende gedachte van het boek. De makers proberen meiden te verleiden om de wereld van techniek te ontdekken en zélf te gaan programmeren; van consument naar creator. Belangrijk, want in 2020 bestaat er waarschijnlijk een tekort aan 900.000 technologie-professionals. En voor ruim 90 procent van de banen zijn technologie-skills nodig. Een slimme meid is op haar toekomst voorbereid...

Project Prep is een idee van Janneke Niessen, serie-technologie-ondernemer en mede-initiatiefneemster van Inspiring Fifty, een wereldwijd platform ter stimulering van meer vrouwen in de technologie.

pretheproject.com

MOOIESTE AVONTUREN IN DE WERELD VAN TECHNOLOGIE

LEESVOER VOOR OP REIS...

Met mijn gedachten ergens anders, ben ik altijd overal [Loesje].

BRABANTKENNIS.NL/PUBLICATIES

- Krant: #SlimBrabant
- Longread: Brabant aan de robot?
- Boekje: Let's Hack!
- Het Nieuwste Cahier #03: Mobiliteit in Brabant, de weg vooruit!
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #9: Brabant Speelt

WERELD 2

SAMENLEVING

Waar is de eensgezindheid gebleven in Brabant? Tegenwoordig is het vooral wij en zij. Soort zoekt soort. We leven allemaal op eigen eilandjes, die steeds verder uit elkaar drijven. Hoe erg is dat eigenlijk? Verschil hoort bij de samenleving: zonder wrijving geen glans. Maar het wordt problematisch als het zorgt voor grote (perspectief)ongelijkheid. Hoe komen we weer nader tot elkaar? Hoe leren we opnieuw samenleven met elkaar? Hoe overbruggen en verbinden Brabantse gemeenten in tijden van groeiende verschillen tussen ik en wij, hulle en zullie?

Brabanders zoeken gelijkgestemden op. Dat zien we op de huwelijks- en woningmarkt, maar er ontstaat ook een tweedeling op de arbeidsmarkt (baanpolarisatie). Daarnaast zijn er aanzienlijke verschillen tussen groepen mensen als het gaat om vertrouwen in de politiek en in elkaar. Ook worden de scheidslijnen tussen welvaart en achterstand in de Brabantse steden scherper, mede doordat de verbindende middenklasse er steeds moeilijker een plek vindt.

Al deze ontwikkelingen zorgen voor meer en meer perspectiefongelijkheid tussen Brabanders. De kloof groeit. Mensen zien drempels, spreken elkaars taal niet meer, verliezen elkaar uit het oog, gaan hun eigen weg. Een deel van de Brabanders regelt het zelf wel, zonder de gemeente. Ze trekken zich terug. Zo ontstaan ook vormen van zelforganisatie (ondermijnende criminaliteit). De verbinding is weg.

Waar gaan we naartoe in Brabant? Naar een samenloze leving? Of gaan we terug naar een sterke gemeenschap, kenmerkend voor Brabant? Een samenleving waarin verschil er mag zijn. Waarin we de ander zien, horen en waarderen. Waarin we bij elkaar op de stoep zitten. Waarin maatschappelijk initiatief de ruimte krijgt. Waarin kansen liggen in coöperatieve verbanden, van onderop ontstaan. Waarin lokale tradities samen worden gevierd én netwerken worden versterkt en uitgebreid.

Een samenleving waarin verandering vanuit de mens zelf komt, met de gemeente als mogelijkhedenmaker. Een reis van het 'ik' naar het 'wij'.

KLAAR VOOR VERTREK?

SAMENLEVING

“De opdracht voor de overheid van de toekomst is om het verbindingspunt te vinden: iedere scheidslijn kan een verbindingspunt worden.”

Stap in de wereld van samenleving... en ontdek dat niet alleen het 'ik' van belang is, maar óók het 'wij'. Er is sprake van een betekenis-samenleving. Ieder mens is onderdeel van een groter geheel, waaraan het veel te danken heeft. Een bouwsteen alleen heeft immers geen betekenis. We hebben het andere in de anderen nodig om gezamenlijk vooruit te komen.

SAMENLEVING HET IK EN HET WIJ

4 **Reistips** | Ik ga op reis naar de toekomst van Brabant en neem mee...

Wees geen terugtrekkende, maar een terugkerende overheid. Organiseer geen inspraakavonden, maar buurtborrels. Benut sociale media. Haal de agenda van de straat naar de raad. En nog veel méér reistips!

lees verder op pagina 48

5 **Interview met Dave Ensberg-Kleijkers, bestuursvoorzitter Stichting Biezonderwijs** | De bezielde weg.

Dave streeft naar sociale gelijkheid: “In Brabant worden nog steeds kinderen geboren die de vlucht niet naar voren kunnen maken. Afkomst bepaalt nog altijd je toekomst.”

lees verder op pagina 50

6 **Hoogtepunten van deze wereld** | Op expeditie...

Ontdek bijvoorbeeld de initiatieven... Tunnelfest [een toenadering tussen de Tilburgse noorderlingen en zuiderlingen], De Buitenkans [een schoolvoorbeeld van collectieve ambitie en samenwerking] én Inplaatsers [In Woensel-West komen alleen nog mensen in aanmerking voor een huurwoning die een bijdrage leveren aan de wijk].

lees verder op pagina 54

SAMENLEVING

HET IK EN HET WIJ

1

Het verhaal van toekomstpsycholoog Tom Kniesmeijer | Het ik en het wij.

Tom: “Gemeenten kunnen binnen de toekomstige netwerksamenleving de kracht in het midden zijn. Een tikkelijke regulerend, soms initiërend, als het nodig is optredend. Leidend zijn de wensen en uitgangspunten van de bewoners zelf.”

lees verder op pagina 36

2

Facts & figures | Extra bagage voor de toekomst.

Brabanders willen niet alleen praten, ze willen vooral dóén. En dus nemen ze steeds vaker het initiatief. Landelijk gezien heeft Brabant een bovengemiddeld aantal lokale coöperaties, met name gericht op de zorg, landbouw en energie.

lees verder op pagina 42

3

Interview met Tine De Moor, hoogleraar sociale en economische geschiedenis | Geef vertrouwen.

Tine signaleert: “Er wordt, vooral ook in Brabant, weer op tal van plekken samengewerkt. Maar ben niet naïef. Vaak zie je een duidelijke scheiding tussen mensen die wél en niet in zo’n clubje zitten. Voor je het weet wordt de kloof in de samenleving weer groter.”

lees verder op pagina 44

HET IK EN HET WIJ

Wie door de gemeente van de toekomst loopt, ziet niet alleen gebouwen en bewoners. Met een virtuele bril op ziet hij welke lijntjes al die gebouwen en mensen met elkaar verbinden, hoe handen in elkaar grijpen. Hij ziet netwerken. De ene keer klein en stevig gevormd, de andere keer dunnetjes en zwabberend, bijna de hele gemeente omvattend. Ook doemen losse eilandjes op, vrijwel zonder verbinding met de omgeving. Voor dit tweede reisdoel lopen we door de menselijke infrastructuur van de samenleving. Die pompt het bloed door het lichaam. Hij is niet altijd zichtbaar, maar absoluut cruciaal.

DE TOENEMENDE VERSCHILLEN

Een kiezer verwoordde op een veelzeggende manier het sentiment bij de verkiezingsstrijd voor de Tweede Kamer in 2017 (NRC): *Er is geen een partij die helemaal met mij eens is.*

Ouders prenten het hun kinderen in en de sociale media herhalen het tot in het oneindige: jij bent speciaal. Niet voor niets startte onlangs het onderwijsexperiment Recht op Maatwerk. ‘Klassikale menshouderij is uit de tijd’ kopten de kranten. We zijn allemaal verschillend. We vinden ondertussen dat we recht hebben op onze persoonlijke keuzes. We zijn het waard.

Zeker als het om onze kinderen gaat: zij moeten vooral zo goed mogelijk zichzelf worden.

Mensen ontplooiën individualiteit binnen hun sociale context. De cirkels van vertrouwen worden kleiner getrokken, zeker binnen groepen met een laag vertrouwen in politiek en medemens. De tegenstellingen tussen stad en streek, tussen hoog- en laagopgeleiden nemen

Meer op pagina 51: Dave Ensberg-Kleijfers

daarmee toe. In de Brabantse steden vindt de verbindende middenklasse steeds moeilijker een plek. Er ontstaan gescheiden leefwerelden, losse eilandjes van gelijkgestemden. Soort zoekt soort, op zowel de huwelijks- als de woningmarkt. De sociale media, waarbinnen men zich vooral op de eigen bubbel richt, versterken deze ontwikkeling.

TOEKOMSTDENKEN... Wat zijn je gedachten over de sociale verschillen en sluimerende tegenstellingen binnen jouw gemeente?

DOE-DEMOCRATIE EN ZIJN SCHADUWKANT

De stem van het anti-establishment klinkt net iets luider in Brabant. Men regelt zaken graag zelf. De succesvolle aanjagers starten buurtinitiatieven, beoefenen de kunst van het samenleven binnen de eigen omgeving en geven zo betekenis aan maatschappelijke verbinding. Doordat hun acties gericht zijn op specifieke buurtwensen, ontstaat er als vanzelf meer verschil tussen wijken en dorpen.

Mensen met minder zelfvertrouwen zien hun negatieve beeld van participatie snel bevestigd: ze vrezende drempels, de protocollen, het formele contact. Vroeger kon men terugvallen op de overheid. Nu lijkt diezelfde overheid een valkuil geworden. Een deel van de Brabanders trekt zich terug in de eigen vesting. Deze mensen hebben het idee dat het systeem niet meer voor hen werkt. Zij doppen onderling hun boontjes en knippen een oogje dicht wanneer de buurman die boontjes minder legaal verzamelt. Psycholoog Jaap van Ginneken toonde aan dat mensen elkaars stemming ‘besmetten’, zowel ten goede als ten kwade. Zo ontstaan vormen van zelforganisatie met een zwart randje, waarbinnen ondermijnende criminaliteit gedijt.

TOEKOMSTDENKEN... Denk je bij betrokken burgerschap aan een doe-democratie of eerder aan burgerparticipatie?

BOUWEN AAN VERTROUWEN

Waar individuen en buurten hun zaken zelf oplossen, verdwijnt de verbinding en vervallen we tot een samenloze leving, waar geen groter wij wordt geaccepteerd. Deze ontwikkeling versterkt wanneer de gemeente er wantrouwende controlemechanismen tegenover stelt. Participatie is een kip-ei kwestie. Alles start met het maken van werkelijke verbinding en het bouwen aan vertrouwen. Wie rekenen we tot het wij?

Ook de gemeente moet participeren. Er komt daarom ruimte voor gespecialiseerde buurtbouwers. In Sint-Michiëlsgestel en Boxtel spreekt men ook wel van WIJmakelaars. Zij zoeken het verbindende talent binnen buurten op en ondersteunen bewoners bij het aanpakken van wensen en behoeften. Ze gaan gelijkwaardige partnerschappen aan met bewonersinitiatieven en maatschappelijke organisaties. Gewapend met een paar simpele vragen brengen ze zaken in beweging. Waar heb je last van? Wat kun je daar maximaal zelf aan doen? Wat heb je minimaal van de gemeente nodig om het op te lossen?

Gemeenten kunnen binnen de toekomstige netwerksamenleving, met zijn cirkels van vertrouwen, de kracht in het midden zijn. Een tikkeltje regulerend, soms initiërend, als het nodig is optredend. Niet de procedures zijn leidend, noch de uitrol van eenzelfde beleid door alle buurten en gemeenschappen. Leidend zijn de wensen en uitgangspunten van bewoners zelf.

Meer op pagina 47: Time De Moor

TOEKOMSTDENKEN... Voor welke bewoners is zelforganisatie teveel gevraagd?

ZONDER BONDING GEEN BRIDGING

Ondanks, of misschien wel dankzij, de individualisering neemt de behoefte aan samenkomsten met gelijkgestemden toe. Liever dan een kerk te bezoeken, duikt men enthousiast in de collectiviteit van grote muziekevenementen. De dj achter zijn draaitafel neemt de rol van meneer pastoor over als voorganger. Je zou het de festivalisering van de samenleving kunnen noemen. Gelijkgestemden treft men tevens bij de dorpsquiz. Samen de geschiedenis en de lokale eigenaardigheden vieren ondersteunt de identiteit, maar kan tot eenvormigheid leiden. En tot een afgesloten profiel. De meeste burgerinitiatieven kenmerken zich door een homogene samenstelling.

De opdracht voor de overheid van de toekomst is zeker niet om zelfgecreëerde cirkels van vertrouwen open te breken: dat zou het basale gevoel van veiligheid en eenheid verminderen. De opdracht is om het verbindingspunt te vinden. Iedere scheidslijn kan een verbindingspunt worden. Op het raakvlak tussen groepen ontstaat spanning, maar vindt ook ontmoeting plaats. En dus is er kans op een opening. De subsidiefocus zal verschuiven naar bijeenkomsten die zowel aan bonding als aan bridging werken. Immers, binnen het grotere 'wij' van Brabant zijn we gezamenlijk verantwoordelijk voor onze straat, buurt en gemeente.

PLEISTERPLEKKEN

Wat we nodig hebben zijn plekken waar mensen bij elkaar komen zonder dat ze direct iets vertegenwoordigen. Waar iedereen buiten de eigen cirkel treedt en de ander in het open veld tegemoet treedt. Zoals op de Buurtcamping, waar Tilburgers elkaar beter leren kennen tijdens een weekendje weg in eigen stad. Ook de plaatselijke bibliotheek is een plek zonder intrinsieke belangen: een vertrouwde informatiebron binnen de gemeenschap, waar men niet alleen vrij over de toekomst van het gezamenlijke nadenkt, maar direct ook de ander ontmoet in een open gesprek. We komen vooruit, ondanks de verschillen. En het is mogelijk een toekomst op te bouwen als gemeenschap, dankzij de verschillen. Luisteren is daarbij het kernwoord.

DE BETEKENISSAMENLEVING

Binnen een samenleving van ongemiddelden is het hard werken aan de acceptatie van de verschillen tussen alle Brabanders. Diversiteit staat overal op de agenda. We keren ons af van strikt gelijkheidsdenken: gelijkwaardigheid is het nieuwe mantra. Eerder dan opleiding, afkomst of overtuiging vormt de betekenisvolle bijdrage die de mens aan het geheel kan leveren het startpunt voor sociaal beleid.

Betekenis is het grootste bezit. Niet iedereen heeft een grote eigen kracht. Wel heeft iedereen het recht om zoveel mogelijk uit de kracht te halen die hij beschikbaar heeft. De taak van de gemeenschap verschuift van het plaatsen van mensen naar het bieden van ruimte, waarbinnen ieder mens zelf zijn talent tot bloei kan brengen.

Meer op pagina 53: Dave Ensberg-Klijsters

Samen met het belang van het 'ik', neemt het belang van het 'wij' toe. Er is sprake van een betekenisamenleving. Mensen worden zich bewuster van het feit dat ze, net als ieder ander, onderdeel zijn van een groter geheel, waaraan ze veel te danken hebben. Een bouwsteen alleen heeft immers geen betekenis. We hebben het andere in de anderen nodig om gezamenlijk vooruit te komen.

Meer op pagina 58: Implantsers

TOEKOMSTDENKEN... Hoeveel werkplekken heb je op het gemeentehuis voor praktisch geschoolden of voor mensen met een bijzondere culturele achtergrond?

HOMOGENE CIRKELS, HETEROGENE WIJKEN

De moderne zoektocht van de burger is om vanuit zijn eigenheid aansluiting te vinden bij het grotere geheel. Zeker nu het aantal eenpersoonshuishoudens binnen Brabantse steden stijgt, mede door de trek van jongeren uit de dorpen naar opleidingen in de stad. In Breda en Tilburg zijn de eerste Tiny Houses geplaatst. De huisjes worden telkens in groepjes van zes of zeven geplaatst. Vanuit het kleine zoekt men de verbinding, door praktische zaken als wasmachines, tuinen of auto's te delen. Nieuwe woonconstructies zien het licht: zorgcomplexen en hofjes zonder zorgen, zoals bijvoorbeeld Boeiend Huys in Berkel-Enschot of het volledig circulaire Ecodorp in Boekel. De vraag stijgt naar woningen die zich kunnen aanpassen aan wijzigende omstandigheden, van thuiswerken tot een scheiding of plotseling zorgbehoevende ouders. Homogene cirkels binnen heterogene wijken: het ik en het wij vlakbij.

DE COÖPERATIE

Een kwart van alle Brabanders heeft het afgelopen jaar iets voor de eigen leefomgeving gedaan. Zorgcoöperatie Hoogeloon was de eerste zorgcoöperatie in Nederland. Binnen een Broodfonds, een zuivere cirkel van vertrouwen, bieden maximaal vijftig zelfstandige professionals elkaar financiële steun bij ziekte. Veel coöperaties ontstaan uit noodzaak. De coöperatie is een samenwerkingsvorm waarbinnen egocentrisme en altruïsmische samenvloeden. Men brengt individuele behoeften in binnen een gezamenlijk geheel, en bouwt aan betekenis door middel van een individu-overstijgend doel.

Tussenheid bestaat uit een aantal plattelandsdeskundigen die Brabantse bottom-up initiatieven ondersteunen. Ze gebruiken daarbij een 'verduurzamingsmodel', waarin ruimtelijke, economische en maatschappelijke vraagstukken bijeengebracht worden. In de zoektocht naar verbinding en betekenis combineren boeren hun bedrijf steeds vaker met een winkel aan huis, zorg, toerisme of educatie. Het Groene Woud toont hoe een volledige keten, van natuurbehoud tot recreatie en voedselvoorziening, aan betekenis wint door samenwerking tussen

Meer op pagina 57: Zorgcoöperatie Schaijk

bewoners, gemeenten en bedrijven. Bewoners blijken graag te investeren in lokale start-ups, zeker als het gaat om biologische producten, zoals bijvoorbeeld bij zelfoogsttuinderij Wortels in Breda. Steeds vaker durven gemeenten burgers het vertrouwen te geven dat ze voorheen alleen aan marktpartijen schonken. Het verbinden van alle nieuwe coöperatieve ondernemingen, bijvoorbeeld door middel van een expertisecentrum, kan deze maatschappelijke golf versterken.

TOEKOMSTDENKEN... *Ken je alle coöperaties binnen de gemeente en de bijdrage die ze leveren aan de gemeenschap? Wil je ze versterken en ondersteunen?*

LAVAREN TUSSEN TRADITIE EN VERNIEUWING

Niet iedere burger zit te wachten op het volgende biologische koffietentje op het marktplein. En ook de zoveelste outlet kan niet altijd op instemming rekenen. Inwoners willen zichzelf blijven herkennen in het dorps- of stadsbeeld. Het kan gaan om markante gebouwen met een streekverhaal, personen die in het verleden een bijdrage hebben geleverd aan de opbouw van het dorp óf gebeurtenissen die de gezamenlijkheid in zich dragen. Tradities, rituelen en evenementen, zoals markten, kermissen en carnaval, zorgen voor een (tijdelijke) overbrugging van sociale scheidslijnen.

De toekomst ligt deels in het verleden besloten. Gemeenten floreren wanneer ze zowel vernieuwing als authenticiteit incorporeren in hun plannen: wanneer ze hun unieke identiteit als startpunt nemen voor een ontdekkingsreis richting de toekomst. Tussen de vaste ankerplaatsten bloeien, met wat schuifruimte, vernieuwing en tijdelijkheid.

DE GEMEENTE, DE GEMEENSCHAP

Ieder het zijne is het dragende rechtsidee van de toekomst. Dit vraagt om een andere houding en deskundigheid van uitvoerders, beleidsmakers en bestuurders. Zijn de regels en besluiten die we ooit hebben opgesteld nog wel dienend aan de samenleving? De gezochte en gevraagde ruimte in het sociale domein komt er. De invoering van de Omgevingswet maakt het mogelijk om het sociale en fysieke domein met elkaar te verbinden. Daarmee kunnen college en raad een belangrijke bijdrage leveren aan de onzekerheidsreductie van burgers en ook perspectiefongelijkheid verminderen.

De komende jaren staat de doelcirkel centraal: welke cirkel trekken we voor welk doel en wie vallen daarbinnen? Beleid wordt getoetst op de mogelijkheden voor aanpassing, uitzondering en eigen inzicht. Dat houdt in dat we beleidscircles kleiner trekken en scharrelruimte inbouwen. Mensen staan, soms met aarzeling, open voor 'het wij in het ik'. Echter alleen wanneer er aandacht is voor 'het ik in het wij'. Wat hebben wij, in onze specifieke buurt, nodig? Zijn we gehoord en werkelijk gezien? De gemeente is van de gemeenschap. Inwoners zullen zich steeds nadrukkelijker roeren en ook interveniëren in beleid. Burgers regelen zaken waar het kan, gemeentelijke instituties waar het moet. De gemeente van de toekomst stuurt niet op gedrag, maar maakt het gemakkelijk om de goede dingen te doen. Zo heeft de provincie een 'Social

Energieteam' opgericht, dat inwoners en lokale initiatieven stimuleert om samen met bedrijven en gemeenten aan de slag te gaan met energiebesparing en duurzame energieopwekking. Iedere gemeente is een verzameling van cirkels van vertrouwen, van klein naar groot. Soms functioneren ze vanzelf en soms is er een buurtbouwer of verbinder nodig. Met gemeenschappelijke inspanning trekken we het 'ik' weer bij het 'wij'.

TOEKOMSTDENKEN... *Hoeveel scharrelruimte en hoeveel verbindingsmogelijkheden krijgen ambtenaren binnen jouw gemeente?*

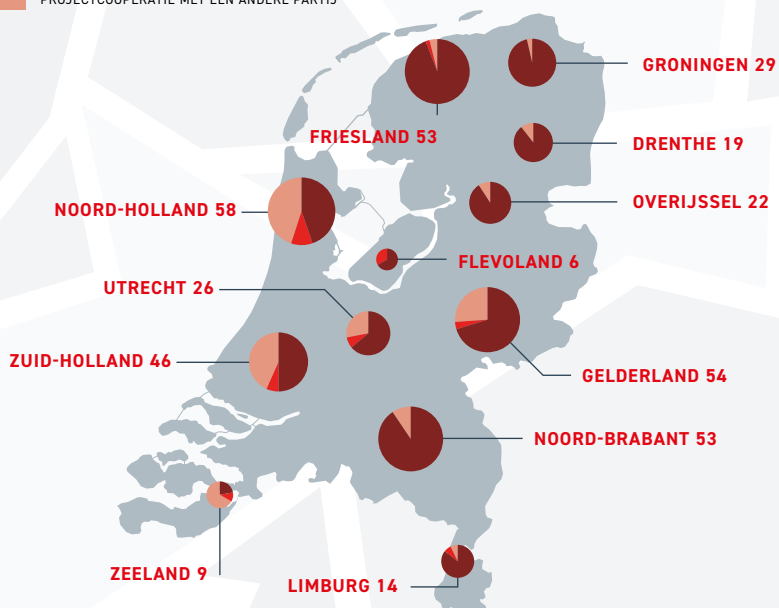
EEN CULTUUR VAN COÖPERATIE

Hoewel de coöperatie in Brabant nooit helemaal is weggeweest, hebben de opkomst van de netwerksamenleving, de bankencrisis, en de snelle groei van het aantal zzp'ers het coöperatieve gedachtegoed een nieuwe impuls gegeven. Brabanders willen niet meer alleen 'meepraten' met de overheid: ze nemen steeds vaker ook zelf het initiatief, in de zorg, landbouw en energie. De gezamenlijkheid motiveert en zorgt voor resultaat. Maar niet iedereen heeft voldoende vertrouwen in de samenleving om zelf initiatief te nemen of mee te doen.

ENERGIECOÖPERATIES PER PROVINCIE

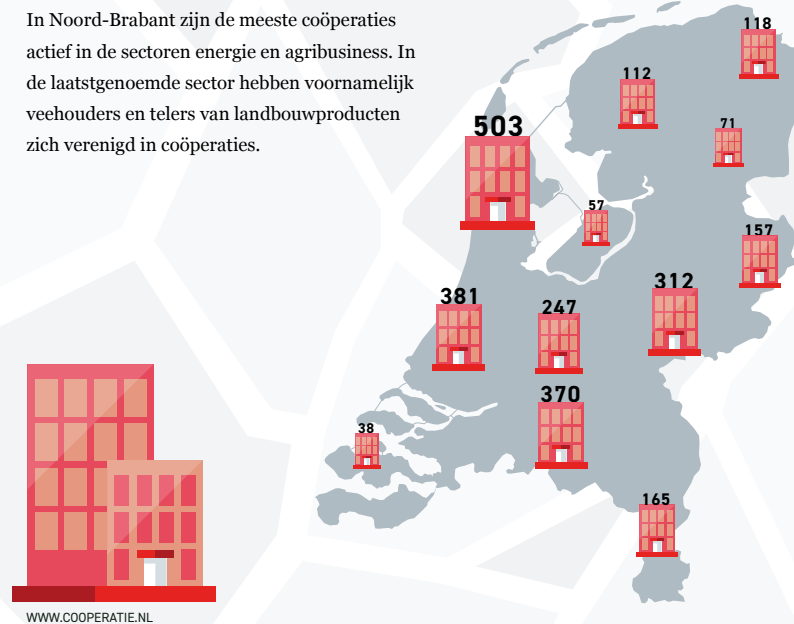
NOORD-HOLLAND HEEFT DE MEESTE PROJECTCOÖPERATIES. FRIESLAND HEEFT DE MEESTE LOKALE COÖPERATIES.

- LOKALE COÖPERATIE
- WINDCOÖPERATIE
- PROJECTCOÖPERATIE MET EEN ANDERE PARTIJ

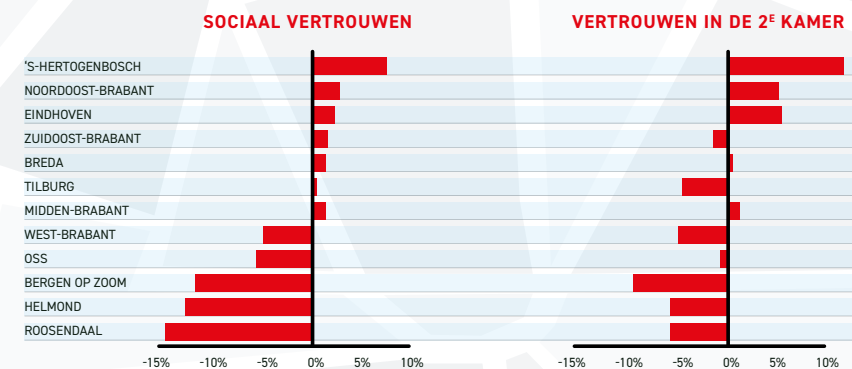
AANTAL COÖPERATIES PER PROVINCIE

In Noord-Brabant zijn de meeste coöperaties actief in de sectoren energie en agribusiness. In de laatstgenoemde sector hebben voornamelijk veehouders en telers van landbouwproducten zich verenigd in coöperaties.

WWW.COOPERATIE.NL

GROTE REGIONALE VERSCHILLEN IN SOCIAAL VERTROUWEN BINNEN BRABANT MAAR OOK HET VERTROUWEN IN DE [LANDELIJKE] POLITIEK VARIËERT

BRON: ATLAS VOOR GEMEENTEN OP BASIS VAN CBS

TINE DE MOOR, HOGLERAAR SOCIALE & ECONOMISCHE GESCHIEDENIS

GEEF VERTROUWEN

“Er zijn twee redenen waarom mensen zich in coöperaties verenigen: opportuniteit én frustratie over het huidige overheidsbeleid.”

Er loopt een directe lijn van de middeleeuwse gildes, via de vakbonden en boerenleenbanken van eind negentiende eeuw, naar de derde coöperatiegolf waarin we ons nu bevinden. Tine De Moor, hoogleraar sociale en economische geschiedenis aan de Universiteit Utrecht, doet onderzoek naar zorg- en energiecoöperaties die momenteel vooral in provinciale randgebieden als paddenstoelen uit de grond schieten. “Het is schokkend om te zien in welk tempo de zorgvuldig opgebouwde verzorgingsstaat momenteel wordt afgebroken.”

Van hoeveel coöperaties Tine De Moor zélf lid is in haar woonplaats Gent? Ze telt het op haar vingers

na. “De coöperatieve kaasmakerij, het lokaal ecologisch centrum, een coöperatie die collectief biologische landbouwgrond aankoopt en weer verhuurt aan boeren... Het zijn er minstens tien, schat ik zo. Het Gentse coöperatieve leven bloeit!”

WAAR KOMEN WE VANDAAN?

“De Europese geschiedenis telt drie periodes waarin burgercollectieven een belangrijke rol speelden: de Vroegmoderne Tijd, de tweede helft van de negentiende eeuw én onze huidige tijd. Die periodes zijn niet helemaal vergelijkbaar, maar er zijn belangrijke overeenkomsten en verschillen.”

Ambacht- en koopmansgilden

“In de late middeleeuwen organiseerden mensen met hetzelfde beroep zich in ambacht- en koopmansgilden. De groepsgrootte en -homogeniteit werden streng bewaakt: zodra een gilde te groot dreigde te worden, splitsen de leden zich op. Zo ontstonden bijvoorbeeld, vanuit één gilde voor smeden, aparte gildes voor sieradensmeden, zilver-smeden en wapensmeden.”

Vakbonden en boerenleenbanken

“Tijdens de tweede coöperatiegolf ontstonden, zo vanaf 1880, onder meer de grote vakbonden en boerenleenbanken. Hier was groepsgrootte geen issue: een coöperatie als Rabobank groeide gestaag door, met een enorme lobbykracht als gevolg. Die coöperatieve structuur is overigens tot 2015 streng bewaakt. Pas sinds enkele jaren stuurt het hoofdkantoor van Rabobank de afzonderlijke banken aan, en niet andersom.”

Tine De Moor (42), hoogleraar sociale en economische geschiedenis aan de Universiteit Utrecht, doet onderzoek naar het ontstaan, functioneren en evolueren van zogenoemde ‘instituten voor collectieve actie’. Dat onderzoek sluit aan bij het debat over de opkomst van burgercollectieven: vormen van zelforganisatie in onder meer de energiesector en zorg, gekoppeld aan het debat over de terugtrekkende overheid en het falen van de vrije markt. De Moor studeerde geschiedenis aan de Universiteit Gent. In 2012 werd ze benoemd tot hoogleraar in Utrecht. Ze is lid van de Jonge Akademie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en was president van de International Association for the Study of the Commons.

WAAR STAAN WE NU?

“Inmiddels bevinden we ons aan het begin van de derde coöperatiegolf. Ook in Noord-Brabant zien we tal van coöperaties ontstaan, met name op het gebied van energie en zorg (vooral op het platteland).

Grofweg zijn er twee redenen waarom mensen zich in een coöperatie verenigen. Vooral bij de energiecoöperaties is opportuniteit een belangrijke reden: er zijn simpelweg meer technische mogelijkheden om in je eigen energiebehoefte te voorzien. Door je eigen energie op te wekken, heb je ook meer regie over bijvoorbeeld de duurzaamheid van die energie.”

Anders ligt dat bij de ouderenzorg, waar de coöperaties vooral voortkomen uit frustratie over het huidige overheidsbeleid. Door vergaande bezuinigingen en privatiseringen zijn vooral de minder bevolkte regio's de dupe. Marktpartijen zetten nu eenmaal niet in elk klein dorp een zorgcentrum neer. De overheid kan wel willen dat de markt alle problemen oplost, maar dat is nu eenmaal niet zo.”

Afbraak verzorgingsstaat

“In die zin zet het nieuwe kabinet opnieuw een stap terug. Goed, energiecoöperaties krijgen iets meer ruimte, maar het nieuwe regeerakkoord bevat verder geen stimulerende maatregelen om coöperaties te ondersteunen. Laat staan dat het huidige kabinet maatregelen neemt om de tot in het extreme doorgevoerde privatisering terug te draaien. Het is schokkend in welk tempo de zorgvuldig opgebouwde verzorgingsstaat momenteel wordt afgebroken. Nederland is niet zo Europa-minded, maar ondertussen zijn jullie binnen Europa wel het beste jongetje van de privatiseringsklas. En dat werkt uiteindelijk alleen maar averechts.”

De menselijke maat is zoek

“Een voorbeeld? De kinderopvang, een van de fundamentele bouwstenen van de welvaartsstaat, was ooit bedoeld om meer vrouwen deel te laten nemen aan het arbeidsproces. Inmiddels is de gehele sector geprivatiseerd en is diezelfde kinderopvang voor

veel mensen te duur, met als gevolg dat Nederland zijn arbeidsmarktpotentieel niet ten volle benut. Voor ouderenzorg geldt hetzelfde. Anno 2017 struikel je over de commerciële zorginstellingen die veel beloven, maar hun cliënten niet eens een fatsoenlijke kop koffie serveren. En in de reguliere zorg dwingen verzekeraars je om voor een bepaalde ingreep je heil drie ziekenhuizen verderop te zoeken. De menselijke maat is zoek. Je kunt het al die zorginstellingen en verzekeraars niet eens kwalijk nemen: in het huidige politieke klimaat draait alles nu eenmaal om winst. De huidige zorgcoöperaties zijn daar simpelweg een reactie op.”

WAAR GAAN WE NAARTOE?

“Wat ik zelf boeiend vind aan de huidige coöperaties, is hun wil om zaken aan te pakken en samen een bepaald probleem op te lossen. Het is goed dat er, ook in Brabant, weer op tal van plekken wordt samengewerkt. Tegelijkertijd moeten we er niet té naïef naar kijken. Een deel van de coöperaties is geboren uit noodzaak. Bovendien kun je je afvragen welk deel van de samenleving aan een coöperatie deelneemt. Vaak ontstaat er een duidelijke scheiding tussen mensen die wél en niet in zo'n clubje zitten. Voor je het weet wordt de kloof tussen bepaalde groepen in de samenleving alleen maar weer groter.”

“Bovendien wordt er veel gevraagd van mensen die in zo'n coöperatie zitten. In de praktijk zie je dat de kar wordt getrokken door oudere generaties, die over tijd en geld beschikken en vaak de nodige managementervaring meebrengen. Dat is wel een aandachtspunt: hoe zorg je ervoor dat ook de jongere generaties aangehaakt blijven?”

Wederkerigheid

“Coöperaties bestaan bij de gratie van wederkerigheid: als coöperant draag je zelf bij aan het grotere geheel, maar mag je ook een bijdrage van medecoöperanten verwachten. Niet voor niets is face-to-face-contact cruciaal om de coöperatie te laten slagen. Je moet de discussie meemaken, je

moet snappen hoe besluiten tot stand komen. Ook hanteren veel coöperaties en broodfondsen een maximale omvang van vijftig leden. Die groeps-grootte zorgt ervoor dat je overzicht houdt en elkaar leert kennen. Een grote adder onder het gras is wél dat mensen steeds drukker bezet zijn. Het coöperatieve leven hier in Gent bloeit, maar helaas ontbreekt het me aan tijd om naar elke vergadering te gaan. Momenteel zijn we aan het kijken of we alle algemene vergaderingen van de Gentse coöperaties kunnen concentreren op één of enkele dagen per jaar. Dat zou drempelverlagend werken.”

Sectoroverschrijdende lobby

“Nu coöperaties een steeds prominentere plek innemen binnen onze samenlevingen, is een sectoroverschrijdende lobbyorganisatie een belangrijk doel. Uiteindelijk verschillen zorg- en energiecoöperaties niet veel van elkaar, dus is het interessant om samen op te trekken. Ook in financiële zin: waar energiecoöperaties vaak winstgevend zijn, hebben zorgcoöperaties moeite hun eigen broek op te houden. Verder vergroot je de betrokkenheid van je leden. Als je voor twee essentiële zaken – zorg en energie – afhankelijk bent van één organisatie, is de neiging groter om mee te denken en jezelf constructief op te stellen. Zo ontstaat er wellicht een

nieuw middenveld, als antwoord op een overheid die zich steeds verder terugtrekt.”

WAT IS JE ADVIES AAN DE GEMEENTELIJKE OVERHEID?

“Realiseer je dat coöperaties primair voortkomen uit het feit dat de overheid haar verantwoordelijkheid onvoldoende neemt. Het is misschien een open deur, maar durf als overheid burgers hetzelfde vertrouwen te geven als dat je nu aan marktpartijen geeft.”

Geef dorpsraden een verbindende rol

“Verder is het interessant voor gemeenten om te kijken of ze dorpsraden een rol kunnen geven bij het verbinden van zorg- en energiecoöperaties. Die basisstructuur van dorpsraden is al aanwezig. Vaak voelen dit soort clubs goed aan waaraan precies behoefte is.”

Provinciaal expertisecentrum

Ten slotte is het slim om een provinciaal expertisecentrum voor coöperaties op te zetten in Brabant, waar mensen advies en ondersteuning krijgen. Nu de derde coöperatiegolf lijkt door te zetten en coöperaties een steeds belangrijkere plek innemen in lokale gemeenschappen, is dat geen overbodige luxe.”

PASPOORT VAN DE TOEKOMST

Naam: Tine De Moor
Geboortedatum: 8 mei 1975
Geboorteplaats: Gent
Woonplaats: Gent
Partner: Hans
Kinderen: Kaat (8)

minder glad te maken. De les: met een simpele oplossing kun je heel veel bereiken.”

Wat is voor jou een inspirerende plek?

“Eindeloos naar de zee turen, zorgt er meestal voor dat er voldoende ruimte in mijn hoofd vrijkomt voor nieuwe ideeën.”

Met wie zou je graag eens koffie drinken?

“Ik ben niet zo'n namesdropper en heb een hekel aan idolatrie. Van koffiedrinken met 'gewone mensen' leer ik vaak het meest.”

Welk boek mag niet ontbreken in je koffer?

“Dat is een moeilijke keuze. Ik probeer niet te negatief naar de toekomst te kijken, maar van The Handmaid's Tale van Margaret Atwood moest ik toch even slikken. Misschien kan een dystopisch verhaal zo nu en dan de mensheid tot meer inzicht brengen.”

Wie is je ideale reisgenoot?

“Mijn dochter. Op ooghoogte van een kind zijn er toch altijd weer dingen te zien die je zelf niet meer opmerkt.”

IK GA OP REIS NAAR DE TOEKOMST VAN BRABANT...

Hoe overbruggen en verbinden
Brabantse gemeenten in tijden van
groeïende verschillen tussen ik en wij,
hullie en zullie?

CHECKLIST

- Wees voor sommige groepen geen terugtrekkende, maar een terugkerende overheid. Durf als overheid ook naast de burger te staan: aandacht helpt mensen verder.*
- Investeer in de netwerkkracht van mensen met een achterstand, zodat ze houvast en regie over hun leven krijgen.*
- Wat is het 'gevoel van hier'? Benut sociale media om voeling te houden met wat er leeft en speelt bij de inwoners van je gemeente.*
- Organiseer geen formele inspraakavonden, maar informele buurtborrels.*
- Stel je gemeente (letterlijk) open voor initiatiefrijke burgers: haal de agenda van de straat naar de raad!*
- Zet eigen ideeën en/of initiatieven actief in de markt: initiatief zoekt nemer! Lok medewerking uit.*
- Creëer ruimte voor mensen met andere ideeën/plannen/oplossingen dan de gemeente (right to challenge, buurtbesteden, etc).*
- Ondersteun instellingen en organisaties om sociale ongelijkheid in het (basis- en voortgezet) onderwijs tegen te gaan.*

DAVE ENSBERG-KLEIJKERS, BESTUURSVOORZITTER BIEZONDERWIJS

DE BEZIELDE WEG

“Breng de menselijke maat terug in de beleidsvorming. Benoem bij elk beleidsstuk een casus, een écht verhaal.”

Ieder mens maakt zijn eigen reis. De reis van Dave Ensberg-Kleijkers, bestuursvoorzitter Stichting Biezonderwijs, gaat over verdriet en liefde, teleurstelling en hoop, schaamte en succes. Dave is open over de zware periodes in zijn leven, omdat hij gelooft dat anderen van zijn ervaringen kunnen leren. Kinderen die, net als hij vroeger, met tegenslag te maken hebben. “Ieder kind, ongeacht waar het vandaan komt en wat het meemaakt, mag dromen van een betere wereld, van een beter Brabant. Van een inclusieve samenleving met gelijke kansen voor iedereen.”

Op zestienjarige leeftijd verloor Dave zijn moeder. Het gevolg van een lichamelijke beperking, ontstaan na zijn geboorte. Omdat het contact met zijn vader was verbroken, stond Dave er alleen voor.

“Als kind heb ik op de eerste rij meegemaakt wat het is om te leven met een hulpvraag, met ondersteuningsbehoefte. Pijn, verdriet en disharmonie lieten me anders naar het leven kijken. In die periode ben ik sterk afhankelijk geweest van de hulp van anderen. Nú is het mijn beurt om kinderen in kwetsbare posities te helpen. Wij helpen kinderen zichzelf te accepteren, met al hun beperkingen en afwijkende gedrag. Eerst moeten kinderen van zichzelf leren houden, daarna kunnen ze zich pas verder ontwikkelen. Biezonderwijs is vaak het laatste redmiddel voor hen.”

WAAR KOMEN WE VANDAAN?

“Het onderwijs is altijd heel klassikaal geweest. Kinderen zaten in een ‘busrij’, terwijl de leerkracht vertelde hoe de wereld in elkaar zat. Er was geen aandacht voor de leervoorkeur van het individu, de manier waarop bij elk kind de hersenen actief worden gemaakt bij het opnemen en reproduceren van kennis. Deze methode, vooral didactisch ingestoken, is achterhaald. Nu gaat het veel meer om differentiatie. Wij maken voor elk kind een menukaart op maat, met zijn of haar belemmerende en bevorderende factoren. De bevorderende factoren staan centraal.”

Geen robot voor de klas

“Wat we van het verleden kunnen leren, is dat het menselijke contact in het onderwijs niet verloren mag gaan. Een leerling zei: ‘Robots snappen mijn verdriet niet. Als ik me niet blij voel, wil ik met de juf of meester praten.’ Een kind heeft behoefte aan

Dave Ensberg-Kleijkers (33) is sinds 1 oktober 2015 bestuursvoorzitter van Stichting Biezonderwijs, bestaande uit zeven scholen voor specialistisch onderwijs in Midden-Brabant. Daarmee werd hij de jongste onderwijsbestuurder van het land. Samen met 500 collega's staat Dave klaar voor bijna 1800 leerlingen, voor wie opgroeien en leren niet vanzelf gaan. Dave studeerde bestuurskunde in combinatie met politicologie. Hij is maatschappelijk actief, onder meer als voorzitter van Stichting Kompas, Mensenrechten Dichtbij. Ook publiceert Dave regelmatig opiniëerartikelen en columns. In 2015 verscheen zijn TEDxtalk *'Towards an inclusive society for every child'* en in 2017 debuteerde hij als schrijver met *'Bezielde Beschaving'*, een boek over verbindingen tussen mensen vanuit liefde en inclusie.

vorming via de bezielde weg. Je moet kinderen in de ogen kunnen kijken om te zien of het goed met hen gaat.”

Bezielde innovatie

“Technologie kan ook heel waardevol zijn, zolang het met bezieling gebeurt: bezielde innovatie. Wij werken met Samsung aan een smart education hub. Daarmee is het mogelijk om kinderen die thuiszitten tóch (virtueel) in de klas krijgen. Of we geven kinderen die pesten een virtual reality-bril, waarmee ze ervaren hoe het is om uitgescholden en buitengesloten te worden. Ook hebben we het idee om kinderen met een opvliegend karakter van een biometrisch horloge te voorzien, dat een versnelde hartslag signaleert. Het horloge zegt dan bijvoorbeeld: ‘Ga buiten een rondje lopen, even kalmeren.’ Veel leerkrachten zijn gewoontedieren. Nieuwe technologie vinden ze spannend. Maar we moeten nieuwe kansen grijpen. In het onderwijs doen we nog teveel dingen voor gisteren in plaats van voor morgen.”

WAAR STAAN WE NU?

“Een opvallende ontwikkeling is dat de pedagogische taak van het onderwijs is toegenomen. Leerkrachten zijn zowel didactici als pedagogen. Ze moeten kennis overdragen, ieder kind geven wat het specifiek nodig heeft én kinderen begeleiden naar goed burgerschap. De klas is een micro-samenleving. We bereiden kinderen voor op de grote samenleving. Dat vraagt ontzettend veel van leerkrachten.”

Onderwaardering

“De mensen die bij ons voor de klas staan, zijn mijn helden. Iedere dag staan ze er weer, terwijl ze soms door leerlingen en ouders worden uitgescholden, opgewacht en zelfs bedreigd. Er is maatschappelijk weinig waardering voor leerkrachten. Dit werk doe je niet voor het geld, maar vanuit overtuiging. En dat is zó belangrijk voor de toekomst van Brabant. Het onderwijs vormt, samen met opvoeding, het fundament van een bezielde samenleving.”

Moreel kompas

“Liefde, tijd en aandacht, dát is wat kinderen nodig hebben. Ook moeten we kinderen belangrijke waarden meegeven, zoals compassie, gelijkwaardigheid, rechtvaardigheid en solidariteit. Zonder moreel kompas kan een mens niet sturen op de woelige zee die de samenleving heet. Opvoeden is een taak van ons allen. We zijn op deze wereld met elkaar verbonden, dus zijn we ook állemaal mede-opvoeders. Jij, ik, de burens... iedereen.”

WAAR GAAN WE NAARTOE?

“Een van de grootste uitdagingen in het onderwijs is het verminderen van sociale ongelijkheid. Er worden nog steeds kinderen geboren in een bepaald nest, die de vlucht niet naar voren kunnen maken. Je afkomst bepaalt nog altijd je toekomst. Kinderen, uit bijvoorbeeld achterstandsgezinnen, worden bij twijfel eerder te laag dan te hoog ingeschaald. Dat gebeurt niet eens bewust of uit onwil. Daarom moeten we leerkrachten bewust bekwaam maken, in plaats van onbewust onbekwaam houden. Het niveau van ouders bepaalt niet het niveau van een kind, dat is niet genetisch bepaald. Als je kinderen onderschat, onderbenut je hun talenten. Het onderwijs moet kinderen juist prikkelen om zich naar het maximum van hun vermogen te ontwikkelen.”

Maatwerkdiploma

“De rol van het onderwijs is om kinderen hun talenten te laten ontdekken, **Spreek kinderen aan op wat ze wél kunnen, in plaats van wat ze niet kunnen. Ik ben daarom een voorstander van het maatwerkdiploma. Je bent misschien niet zo goed in taal, maar wél in rekenen. Zet dát met een extra aantekening op het diploma. Dat geeft zelfvertrouwen en bevordert de kansen van een kind.**”

Zachtere samenleving

“Ik streef naar een inclusieve samenleving, met gelijke kansen voor iedereen. Om dat voor elkaar te krijgen, zou er meer spirituele educatie moeten zijn.

Maak kinderen bewust van hun betekenis op aarde.

Laat het ‘wij’ prevaleren boven het ‘ik’. De mens is niets zonder de ander. Help elkaar, vergeef en verzoen, daarbij kunnen we leren van niet-westerse bevolkingen, zoals de Indianen en Aboriginals. Laten we de wereld elke dag een beetje beter, mooier en zachter maken.”

WAT IS JE ADVIES AAN DE GEMEENTELIJKE OVERHEID?

“Brenge de menselijke maat terug in de beleidsvorming. Benoem bij elk beleidsstuk een casus, een écht verhaal. Als je niets kunt vertellen over de mensen waarover het gaat, is je beleid waardeloos. Het hoeft allemaal niet zo technisch en ingewikkeld. Leg een ziel in je verhaal!”

Dienstbaar leiderschap

“En verder: ken je plaats. Gemeenten zijn functionele platformen die ruimte moeten bieden aan maatschappelijke instituties, zodat zij hun kerntaak kunnen uitvoeren. **Gemeenten hoeven zelf geen waarde toe te voegen, ze zijn voorwaarden-**

scheppend. Het gaat fout als gemeenten denken dat ze zelf het leven van burgers moeten verbeteren

Benut juist de mensen en organisaties in het veld die voor de echte verbinding zorgen, van mens tot mens. Maak het maatschappelijk middenveld robuust en duurzaam en blijf zelf op de achtergrond aanwezig, als een sterke achterban. Dienstbaar leiderschap noem ik dat.”

Geef de verantwoordelijkheid terug...

“Een laatste tip: **maak mensen minder staatsafhankelijk. Bied ze perspectief, zodat ze terug in hun kracht komen, eigen verantwoordelijkheid leren nemen, groeien en daardoor op termijn geen subsidie of uitkering meer nodig hebben.** Bedrijven hebben ook een verantwoordelijkheid: laat ze verbinding maken met het maatschappelijk middenveld. Dat moet geen incident zijn, maar regel. Het zou mooi zijn als die verbinding uiteindelijk vanzelf ontstaat, zónder hulp van de overheid. Van winstmaximalisatie naar waarde-optimalisatie. De wereld wordt niet beter door geld, maar door mensen die iets betekenen voor een ander.”

PASPOORT VAN DE TOEKOMST

Naam: Dave Ensberg-Kleijckers
Geboortedatum: 29 maart 1984
Geboorteplaats: Voorburg
Woonplaats: Tilburg
Partner: Victorine
Huisdieren: hond Leo

Wat is een belangrijke les die je hebt opgedaan tijdens een reis?
“In Indonesië leerde ik dat mensen op aarde sterk verbonden zijn met elkaar. Het belang van landsgrenzen is betrekkelijk. Een paspoort is functioneel, maar bepaalt niet wie je bent. Mensen hebben veel raakvlakken en zijn met dezelfde dingen bezig, waar ook ter wereld. Als je onbevangen waarnaemt, zonder te oordelen over afkomst, kun je de mooiste gesprekken met elkaar voeren.”

Wat is voor jou een inspirerende plek?
“De Keizerstraat in Paramaribo, Suriname, waar een synagoge en moskee vreedzaam naast elkaar staan. In Paramaribo is plek voor álles: voor een kathedraal, hindoetempels, een synagoge en moskeeën. Mensen waarderen en respecteren elkaar. Ze geven elkaar de ruimte en maken tegelijkertijd verbinding met elkaar.”

Met wie zou je graag eens koffie drinken?
“Ik drink geen koffie, maar ik zou graag thee drinken met Malala, de Pakistaanse kinderrechtenactiviste die in 2014 de Nobelprijs voor de Vrede kreeg. Het is zo knap dat

je als jong meisje, levend in een tirannieke staat, durft op te komen voor goed onderwijs voor ieder kind.”

Welk boek mag niet ontbreken in je koffer?
“Het licht en de korenmaat, je ziel als werkgever. Een boek van Hans Wopereis over de bezielende invloed die je als individu kunt uitoefenen binnen je organisatie.”

Wie is je ideale reisgenoot?
“Victorine, mijn vrouw. Zij is mijn zielsmaatje. Ik ben niet compleet zonder haar, in geen enkel opzicht. Dus ik wil gaan waar zij is.”

OP EXPEDITIE...

Hoogtepunten van deze wereld

TUNNELFEST

In Tilburg ligt een spoorlijn die de stad nog steeds in tweeën verdeelt: in Noord en Zuid. Het straattheaterdiner Tunnelfest brengt de Tilburgse noorderlingen en zuiderlingen samen voor een grote toenadering. Iemand uit Noord nodigt iemand uit Zuid uit, en andersom. Zij zitten aan dezelfde tafel, genietend van een 9-gangendiner, straattheater en muziek. Hier en daar wordt iets van de gasten zelf geveerd, terwijl verbaasde passanten zich door het evenement bewegen. Alles is anders, een beetje onwennig misschien, maar vooral verbindend. Wat levert het op? Gaat deze grote toenaderingspoging werken?

Tunnelfest is het initiatief van Stichting Kultoer en Framework. Bedenker Harrie Verkerk krijgt hierbij medewerking van de gemeente en restaurants.

kultoer.nl

BUURTCAMPING

Met een toiletrol onder de arm zijn we allemaal gelijk! Daarom wordt één keer per jaar de Buurtcamping georganiseerd, een gemoedelijke en gezellige stadscamping voor alle Tilburgers. Van rasechte tot nieuwe Tilburgers, van muurbloempjes tot druktemakers en van peuters tot senioren, afkomstig uit alle wijken. Zo leren stadsgenoten, die elkaar in het gewone leven voorbijlopen, elkaar beter kennen en meer waarderen. Er ontstaat begrip, verbondenheid en saamhorigheid. Een gevoel van ons-kent-ons, terwijl je in eerste instantie niemand kent. De betrokkenen van de Buurtcamping streven naar fijnere buurten, waarin je elkaar groet, kent en helpt. Net als op de échte camping...

De Buurtcamping wordt georganiseerd door inwoners, ondernemers en organisaties, met als doel het versterken van buurten.
stadscampingtilburg.nl/buurtcamping

Het begon allemaal met de vriendelijke burens van het Da Vinci College die een te grote tuin hadden. Kon het Da Vinci College daar toevallig iets mee? Buurtbewoners en de gemeente vonden dat zo'n goed idee, dat zij ook aangrenzende grond ter beschikking stelden. In totaal kwam er 17.000 vierkante meter vrij, speciaal voor de opleiding Groen en Dierenverzorging in Roosendaal. De school liet er geen gras over groeien. Binnen no time veranderde het gebied in leer- en buurttuin De Buitenkans. Een schoolvoorbeeld van collectieve ambitie en samenwerking: leraren, leerlingen en buurtbewoners hebben het gebouw op het terrein helemaal zélf gerealiseerd (aan de hand van een slim architectonisch ontwerp). Het gebouw is negentig procent 'off the grid'.

Een project over sociale innovatie. Hoe een braakliggend terrein veranderde in een plek waar het draait om ontmoeting, verbondenheid en biodiversiteit.
davincicollege.nl

BUDDY TO BUDDY

Eén persoon kan het verschil maken. Dat zien we ook bij Stichting Buddy to Buddy in Breda, die vluchtelingen helpt uit een isolement te komen. Dit gebeurt door betrokken inwoners aan vluchtelingen te koppelen. Laagdrempelig contact van mens tot mens, waarbij één persoon de link kan zijn naar de samenleving en daarmee van waarde is in de zoektocht naar een nieuw bestaan. Buddy to Buddy gaat uit van gelijkwaardigheid. Hoe ga je om met verschillen? En hoe maak je in ongelijke situaties de weg vrij voor gelijkwaardige ontmoetingen? Belangrijk, want ieder mens heeft behoefte aan vriendschap en mensen om zich heen.

Buddy to Buddy, opgericht door Anne van Engelen en Hannah Wiersinga (studenten Avans Hogeschool), helpt het sociale isolement van vluchtelingen te doorbreken én vergroot de betrokkenheid van Nederlandse inwoners bij vluchtelingen.
buddytobuddy.nl

MET ELKAAR VOOR MEKAAR

Wie iets moois wil bereiken, heeft altijd een ander nodig. En daarom is Met elkaar voor Mekaar (MevM) opgericht, een inwonersinitiatief binnen Sint-Michielsgestel. Het doel van MevM is wonen en leven in een duurzame en zorgzame gemeenschap. Op weg naar een samenleving die draait om verbinding, eigen regie én om gezien en gehoord worden. De betrokkenen slaan de handen ineen als het gaat om thema's die er voor hen écht toe

doen. Initiatieven die te groot zijn om alleen op te pakken, maar die belangrijk zijn voor de gehele samenleving. En zo hebben ze het in Sint-Michielsgestel dik voor mekaar.

Met elkaar voor Mekaar werd in 2013 gestart door één persoon, maar inmiddels zorgen veel actieve bewoners (met elkaar!) voor veel bijzondere initiatieven. metelkaarvoormekaar.nl

ZORGCÖOPERATIE SCHAIJK

Hoe mooi is het als mensen (zoals ouderen en mensen met een beperking) zo lang mogelijk zelfstandig in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen dankzij de hulp van anderen? In Schaijk gebeurt het! Zorgcoöperatie Schaijk organiseert aanvullende diensten voor wie het maar nodig heeft. Denk aan een klussendienst, vervoersdienst, duo-fietsen, een buurtbus, boodschappendienst of een bezoeken dienst (bijvoorbeeld voor wie zich eenzaam voelt en behoefte heeft aan een praatje). Ook wordt er samengewerkt met een wijkverpleegkundige die vrijwilligers en mantelzorgers ondersteunt bij hun verzorgende taken. In Schaijk staat niemand er alleen voor!

Zorgcoöperatie Schaijk vergroot de onderlinge solidariteit en betrokkenheid in het dorp. Zo ontstaat een beter leefklimaat, voor iederéén. zorgcooperatieschaijk.nl

CAUGHT IN THE APP

Ze zijn echt overal. De telefoonzombies. Mensen die totaal in hun eigen wereld, op een andere planeet verkeren. Ze zijn niet hier, dat zie je in hun blik.

Ritzo ten Cate, ondernemer, onderzoeker en bedenker van bijzondere maatschappelijke initiatieven bijt zich vast in fenomenen die hem fascineren. Voor deze serie zijn dat 'telefoonzombies'.

Met zijn camera posteert hij zich op plekken - een winkelstraat, een druk plein - en wacht op het moment waarop iemand opkijkt van zijn telefoon en beseft dat hij of zij gefotografeerd wordt. 'Caught in the App' heet zijn fotoserie dan ook: een verbastering van 'caught in the act' (op heterdaad betrap).

Ritzo maakt zich serieus zorgen om de korte- en langetermijneffecten, die veelal worden onderschat. Wie in een telefoonwereld zit, moet als het ware synchroniseren als de 'echte' wereld probeert

contact te maken. Omdat dat de hele dag doorgaat, moet je systeem steeds opnieuw verbinding maken. Dat maakt moe en murw. Met deze fotoserie wil hij mensen daarop wijzen, ze even terugbrengen naar de echte wereld.

*Volg Ritzo via: ritzotencate.blogspot.com
Rechten op de foto's zijn voorbehouden aan Ritzo ten Cate.*

IN DE TOEKOMST-
GIDS ZIJN DIVERSE
FOTO'S UIT DE
SERIE VAN RITZO
GEBRUIKT.

Westerhoven

WIJ WESTERHOVEN

In een ideale samenleving hoort iedereen erbij, wordt ieder talent gezien en gewaardeerd én kan iedereen op zijn niveau meedoen. Het dorp Westerhoven is zo'n ideale samenleving. En dat allemaal dankzij WIJ Westerhoven, een ontmoetingsplek die bewoners, bedrijven en verenigingen met elkaar verbindt. Voor iederéén in het dorp is er ruimte om te wonen, werken en leven. En dat verbindt enorm. Het initiatief komt van ondernemers, maar inmiddels bewegen álle lagen van de bevolking enthousiast mee. Iedereen is immers gelijkwaardig.

WIJ Westerhoven werkt vanuit vier thema's: 'WIJ groeien op', 'WIJ werken, leren en ondernemen', 'WIJ wonen en leven' en 'WIJ worden ouder'. wijwesterhoven.nl

INPLAATSERS

Een sterke, gezellige volkswijk, met helaas ook een aantal serieuze problemen: Woensel-West in Eindhoven. Om te voorkomen dat de sociaal-maatschappelijke problemen zich verder blijven opstapelen, is in deze wijk de vrije verhuur van vrijkomende woningen stopgezet. Alleen huurders die een positieve bijdrage willen leveren aan het publiekelijk belang van de wijk, komen (na een intakegesprek) nog in aanmerking. Zoals een moeder zonder betaalde baan die kinderopvang wil verzorgen. Of een student die computerles wil geven. Of een wijkgenoot die startende allochtone ondernemers wil begeleiden. Taalles, voorlezen, sportactiviteiten organiseren, huiswerkbegeleiding: álle hulp is welkom en draagt bij aan een sterker Woensel-West.

Het plan 'Inplaatsers, huurders waar de wijk iets aan heeft!' is ontstaan vanuit Sint Trudo, de gemeente en bewoners zelf. Een bijbehorend project is de Knutselexpeditie, waarbij kinderen elke woensdagmiddag ontdekken hoe creatief en fantasierijk ze zijn. woensel-west.nl/ondersteunt/inplaatsers

MOOISTE AVONTUREN IN DE WERELD VAN SAMENLEVING

LEESVOER VOOR OP REIS...

*Met mijn gedachten ergens anders,
ben ik altijd overal [Loesje].*

BRABANTKENNIS.NL/PUBLICATIES

- Proef het verschil! Verkenning: Mind the Gap!
- Longread: Criminaliteit met een zachte g?
- Midsize Brabant, verkenning van de toekomst voor Brabantse middelgrote steden
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #1: Metropoolregio in ontwikkeling
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #2: Binden in de buurt
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #5: De gemeente is de gemeenschap
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #7: Meer ruimte creëert ruimte
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #8: Lichte gemeenschappen

WERELD 3

ECONOMIE

Niets blijft hetzelfde. Dat zien we ook terug in de Brabantse economie. Veranderingen gaan snel en zijn moeilijk bij te houden voor ondernemers. Werk is onzeker. De kunst is om flexibel, alert en leergierig te zijn. Om mee te bewegen met wat er gebeurt en waar mogelijk nieuwe kansen te grijpen. Toegegeven, dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Daar kan ondernemend Brabant best wat hulp bij gebruiken. Hoe dragen gemeenten bij aan het versterken van de netwerken en (ondernemende) talenten van hun inwoners en hoe zorgen ze voor een aantrekkelijke werk- en leeromgeving?

De economische structuur van Brabant wijzigt sterk en snel. Zo ontstaan er allerlei nieuwe vormen van digitaal en sociaal ondernemerschap, vaak gedreven door nieuwe waardeoriëntaties. Verder zien we een tweedeling tussen een uiterst geavanceerde kenniseconomie (in en om grotere steden) en de streekgebonden economieën. En juist de traditionele sectoren krijgen te maken met robotisering en automatisering, wat veel (midden)banen onder druk zet en voor ingrijpende veranderingen zorgt.

Economie functioneert steeds meer regionaal. Wat is daarbij nog de rol van de gemeente? Hoe leg je verbinding tussen lokale ambities en de regio, als knooppunt in de netwerkeconomie? Een krachtig economisch beleid begint met goede relaties en dienstverlening naar bedrijven, maar gemeenten moeten vooral ook nieuwe verbindingen met het (regionale) onderwijs en het bedrijfsleven aangaan.

Verbinding, dat is dus waar de reis naartoe gaat. Met als doel een impuls te geven aan het sociale en economische dna van je gemeente. Wat staat daarbij voorop, waar wil je naartoe? Hoe creëer je een sterk netwerk, waarin iedereen zijn eigen rol kan spelen? Hoe blijf je een leven lang leren? We leven in een betekenis-economie: elk mens heeft een roeping en komt daarmee ook het verste, bereikt daarmee het meeste. Vertrouw daarop. Laat gebeuren wat gebeurt. Geef ruimte, zodat ieder mens de reis naar zijn eigen doelen kan maken.

KLAAR VOOR VERTREK?

ECONOMIE

“Open cirkels, smeed samenwerking. Maar vooral: gemeente, durf te experimenteren!”

ECONOMIE HET COLLECTIEF VAN MENSELIJKE DOELEN

4 Reistips | Ik ga op reis naar de toekomst van Brabant en neem mee...

Gebruik een verrekijker, geen vergrootglas. Stimuleer micro-nationals. Blijf een leven lang leren. Denk en doe regionaal. En nog veel méér reistips! lees verder op pagina 76

5 Interview met Jeroen van Glabbeek, directeur CM | Volg de twijfelaar!

Jeroen dagdroomt: “Zie Brabant als een proeftuin. Als dé plek in Europa waar mensen in alle vrijheid dingen mogen uitproberen.” lees verder op pagina 78

6 Hoogtepunten van deze wereld | Op expeditie...

Ontdek bijvoorbeeld de initiatieven... Inpat Center [dat werken en wonen in Brabant promoot], Teach The Future [dat het onderwerp ‘toekomst’ op de schoolagenda zet] én Peppelhout [dat het populierenlandschap behoudt: goed voor natuur en economie]. lees verder op pagina 82

Stap in de wereld van economie... en ontdek hoe technologische, maatschappelijke en economische ontwikkelingen voor onzekerheid zorgen. Maar ze bieden ook nieuwe kansen en mogelijkheden. Ze openen nieuwe deuren. Tenminste, als gemeenten groot durven te denken en focussen op de menselijke maat. De gemeente die het verleden durft los te laten en uitstapjes maakt in het experimentele heden, wacht een toekomst vol nieuwe kansen.

ECONOMIE

HET COLLECTIEF VAN MENSELIJKE DOELEN

1 Het verhaal van toekomstpsycholoog Tom Kniesmeijer | Het collectief van menselijke doelen.

Tom: “We leven in een betekenis-economie, waarbinnen de menselijke toegevoegde waarde vooropstaat. Pas wanneer werk aansluit bij de individuele betekenis, wordt het een beroep. Dan draagt het iets van roeping in zich.”

lees verder op pagina 64

2 Facts & figures | Extra bagage voor de toekomst.

Nu de robot het tomaatje niet meer stuk knijpt, het koekje niet kraakt en ook geen smeerolie over de lopende band morst, wordt door Brabantse bedrijven volop in robots geïnvesteerd. Op sommige werkvloeren bedreigend, maar op andere juist een kans.

lees verder op pagina 70

3 Interview met Mark Hatch, drijvende kracht achter de internationale makersbeweging | What were we thinking?

Mark weet zeker: “In tijden van globalisering keert juist het ambachtelijke maken terug in de lokale gemeenschappen. Een kans voor Brabant, met zijn lange maaktraditie!”

lees verder op pagina 74

HET COLLECTIEF VAN MENSELIJKE DOELEN

Lopend door de toekomst valt op hoeveel gebouwen en gebieden een andere functie hebben gekregen. We zien opvallende kantoorgebouwen en logistieke hallen zonder werknemers, waar toch producten gestaag over de lopende band rollen. Waar vroeger alles samenkwam, is rust ingetreden. En waar lege ruimte was, heerst nu de levendigheid van ondernemers, in onverwachte samenstellingen en vol frisse plannen. Mensen zullen altijd blijven schuiven met mogelijkheden, met bestemmingen en met richtpunten. We lopen door de gemeente als collectief van menselijke doelen.

DE BETEKENISECONOMIE

We leven in een betekenis-economie, waarbinnen de menselijke toegevoegde waarde vooropstaat. Schotten verdwijnen. De behoefte aan structuren, zoals de standaard werkdag, neemt af, maar zal niet verdwijnen. Arbeid blijft een primaire bron van levensvervulling. Pas wanneer werk aansluit bij individuele betekenis wordt het een beroep. Dan draagt het niet alleen iets van roeping in zich, maar ook van een vaardigheid waarop men zich kan beroepen. Kinderen willen al vroeg leren programmeren, om zo de technologisering zelf te kunnen sturen. Gamification van de werkvloer, carrièreswitches, functiemenging, het zijn termen van deze tijd.

De beroepsbetekenis levert bestaansgrond in een tijd waarin werk onzeker is. Bestond een bedrijf vroeger gemiddeld 67 jaar, tegenwoordig is dat gedaald naar 15 jaar. Het is een lastige tijd voor ondernemers, die een digitale transformatie moeten ondergaan om hun continuïteit

veilig te stellen. Denk ook aan de eigenaren van lege stallen en schuren in Brabant, die niet meer voor agrarische doeleinden gebruikt worden. Speciaal voor hen is het VAB-impuls in het leven geroepen: ter ondersteuning bij het vinden van een nieuw toekomstperspectief, in de vorm van herbesteding of sloop. Wie niet in beweging komt, bestaat straks niet meer. Er ontstaan nieuwe vormen van ondernemerschap: digitaal, flexibel en grenzeloos. Ook in Brabant is sprake van een opmars van zelfstandige professionals, die uitzwermen over de regio.

Nieuwe netwerken bouwen zich op: een geavanceerde kenniseconomie in en rondom de steden met daaromheen streekgebonden economieën met de nadruk op agribusiness, logistiek en procesindustrie. De kracht van die traditionele sectoren wordt op de proef gesteld door vergaande automatisering. Kunstmatige intelligentie neemt menselijke taken over. Zeker in Brabant, met zijn nadruk op industrie. Op de vraag naar hoogopgeleide werknemers heeft dat weinig invloed. Ook naar een deel van het laaggeschoolde werk zal vraag blijven. Het zijn de banen in het midden die onder druk staan. De taak van de gemeente is na te denken over wat dit betekent, qua werk en welvaart. Er gaan banen verloren, maar er komen ook veel aangepaste en nieuwe banen bij. Zogenaamde co-bots helpen mensen beter te functioneren, sneller of sterker te worden. Brabant kan meespelen in de voorhoede van de robotica-revolutie. Kennis en technologie zijn rijkelijk voorradig.

TOEKOMSTDENKEN... Wat kies je: een geautomatiseerde productiehal of lokaal ondernemerschap? Hoe verbind jij economisch en menselijk kapitaal?

EEN STREEKVERHAAL

Ook gemeenten zoeken naar betekenis binnen de bredere omgeving. Steden zijn broedplaatsen van werkgelegenheid en innovatie. Daarbuiten nemen de ruimtelijke mogelijkheden toe. Door te bouwen aan een streekverhaal wordt de gedeelde ruimte een voedingsbodem voor vernieuwing en verbinding tussen stad en land. Zonder blauwdruk, maar vanuit een gezamenlijke kerngedachte.

Samenwerking kan betrekking hebben op een economische keten, zoals de agrifoodketens in Brabant. Maar bijvoorbeeld ook op opleidingsmogelijkheden, aantrekkelijke woongebieden en op dienstverlening aan bedrijven op zoek naar een vestigingsplek. Opgebouwde kennis vermeerderd snel wanneer bedrijven bij elkaar aanschuiven, zoals op het Pivotpark in Oss, waar medische start-ups gebruikmaken van laboratoria die leegstonden na het vertrek van MSD. Er bestaan geen snelle succesroutes. Langdurige aandacht voor verbindingen, best een opgave in tijden van overprikkeling, is een bepalende factor voor succes.

TOEKOMSTDENKEN... Wat is het dna van jouw gemeentelijke economie? En wat is de ambitie binnen de regio?

Meer op pagina 28: Lights Out Factory

Meer op pagina 80: Jeroen van Glabbeek

Meer op pagina 83: Designweek@school

HET NIEUWE AMBACHT

Er is een opleving van ambachtelijkheid, gestoeld op moderne technieken. De Dutch Design Week toont ieder jaar voorbeelden. Afgestudeerde designers vestigen zich vaak in de omgeving van Eindhoven, gebruikmakend van de gunstige ligging binnen Europa om hun ideeën te vermarkten.

In Brabant ligt veel opgebouwde kennis over materialen en maakprocessen te wachten op nieuwe toepassingen. Het is de kunst die lokaal gewortelde ambachtelijke kennis, de passie voor materialen en maakprocessen, te verbinden aan de vooruitziende kennis van datadeskundigen, programmeurs en designers. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij SPARK in Rosmalen, een innovatiecampus voor de gebouwde omgeving. En ook bij het Keramisch Werkcentrum in Oisterwijk, waar kunstenaars, ontwerpers en architecten bijeenkomen om te experimenteren en de grenzen op te zoeken van het beschikbare materiaal.

Er ontwikkelt zich een nieuwe maakindustrie op basis van binnen de gemeenschap verscholen kennis. Iedere gemeente kan die waardevolle kennis, het eigen sociale en economische dna, in beeld brengen. Welke bedrijven en individuen verzinnen nieuwe recepten voor bestaande ingrediënten? Hoe breng ik die partijen bij elkaar? Zo profileert Bostel zich onder de vlag Meewerkend Bostel. De gemeente stelt zich ondersteunend en faciliterend op, en neemt initiatieven in de gemeenschap als uitgangspunt voor beleid.

TOEKOMSTDENKEN... *Zorgt jouw inzet voor externe samenwerking ook voor interne ontschotting?*

VAARDIGHEDEN EERDER DAN KENNIS?

School is een reis die niet ophoudt met een diploma: we blijven onszelf een leven lang ontwikkelen. Ieder mens telt mee, maar iedereen moet tevens bereid zijn zich doorlopend bij te scholen. De documentaire De Kinderen van Juf Kiet volgt een instroomklas in Hapert. De manier waarop Juf Kiet invoelend en doortastend optreedt, vormt het beste medicijn voor het gekneusde verleden dat haar kinderen meedragen. Ze heeft vertrouwen in de mogelijkheden van ieder kind: We kunnen ze frustreren met allemaal dingen die ze niet kunnen. Ik heb een jongen van tien jaar en die moet nog leren lezen. Maar geef hem iets technisch en hij gaat van een bouwplaat van alles in elkaar zitten schroeven en draaien. Dus wij hebben zoiets van 'goh, jongen, lekker de techniek in straks.' Kiet pleit voor het loslaten van vaste leerdoelen en legt de nadruk op individueel talent, het beroep dat bij een kind past. Ongemiddelde leerlingen verdienen een maatwerkdiploma, met aandacht waar ze goed in zijn. Niet iedereen haalt de gemiddelde lat, maar dat betekent niet dat je de individuele lat niet hoog kunt leggen.

MAKERS EN START-UPS

Vernieuwing ontstaat bottom-up. De nieuwe lichting start-ups eist een creatieve, levendige, pop-up werkomgeving, waarbinnen makkelijk kruisbestuiving plaatsvindt, zoals bij de Tramkade in 's-Hertogenbosch. Ze gebruiken de allernieuwste technologie om ambachtelijk geproduceerde producten af te leveren, in kleine FabLabs en selfmade fabrieken. Productontwikkeling en productie komen tot stand op één plaats. De logistieke keten blijft grotendeels lokaal, mede dankzij 3D-printing technieken. Zo treden kleine producenten eenvoudig toe tot de markt. De Vegetarische Slager heeft in Breda een fabriek gebouwd om zijn vleesvervangers te produceren. Duurzaamheid is vanzelfsprekend onderdeel van het bedrijfsbeleid van de toekomst. De nieuwe fabrieken zijn schoner. Dat maakt andere combinaties van werken, wonen en recreëren mogelijk: bedrijventerreinen worden geïntegreerd met dorp en stad.

TOEKOMSTDENKEN... *Weet jij wat de nieuwe generatie ondernemers drijft en welke bijdrage ze willen leveren aan de duurzame economie?*

DE DRUPPELECONOMIE

Binnen een cirkel van vertrouwen helpt men elkaar ook met een klein budget, door geld en goederen te delen of te ruilen. In plaats van een boormachine aan te schaffen, waarna het grootste deel van het geld wegvloeit naar internationale aandeelhouders, krijgt de buurman een vergoeding voor het uitlenen van zijn boor. De geldstroom blijft zo binnen de eigen cirkel. Die gedruppelde euro's worden nauwelijks gemeten, maar hebben wel degelijk hun economische effect binnen een gemeenschap.

Floow2 geeft de deeleconomie een grotere schaal en biedt bedrijven via een site, en het daarbij aangesloten netwerk, de mogelijkheden om dure machines en apparaten aan elkaar uit te lenen. De eigenaar verdient een deel van zijn aankoopsom terug (materieel door de leenvergoeding, immaterieel door zich hulpvaardig op te stellen) en de gemeenschap kan met minder investeringen méér ondernemen.

SOCIAAL ONDERNEMEN

De groei van de betekenis-economie heeft gevolgen voor het sociale beleid. Iedereen moet zijn persoonlijke beroep kunnen ontwikkelen. De gemeente Breda introduceerde het begrip scharrelondernemer. Scharrelondernemers bouwen met behoud van hun uitkering een bedrijf op. Binnen een coöperatieve vorm kunnen ze zich veilig ontwikkelen en leren ze verbindingen aangaan. Maar belangrijker: ze nemen hun toekomst in eigen hand en voelen zich weer waardevol. De initiatiefnemers: In de bijstand mag je niets, die houdt mensen klein. Bij de scharrels mag je je vleugels uitslaan en een deel van je winst weer investeren. Het blijkt rendabel om te investeren in de veerkracht van mensen.

Er is een roep om verbinding tussen theorie en praktijk, tussen geven en nemen. Gemeenten nemen hun aanbestedingen onder de loep. Bedrijven die investeren in de veerkracht van

hun omgeving (waarbinnen ze geld verdienen, medewerkers werven en gebruikmaken van de infrastructuur) dragen bij aan het welzijn van een stad of dorp. Die extra betekenis mag zakelijk voordeel opleveren.

Hutten cateraars uit Veghel startte de Verspillingsfabriek. Reststromen van boeren, tuinders en veilingen worden verwerkt tot soepen en sauzen en halen als volwaardig eindproduct de schappen van de supermarkt. Hutten: “Medewerkers heten bij ons samenwerkers. Want we doen het samen. Geluk loopt daar als een rode draad doorheen, want gelukkige samenwerkers dragen met passie hun werk uit. Zo kunnen ze geluk overbrengen op andere mensen en hen een uniek moment of waardevolle belevenis bezorgen”.

Er ontwikkelt zich een nieuw ijkpunt binnen het bedrijfsleven: de sociale onderneming. Deze stelt zichzelf, eerder dan een winstdoel, een maatschappelijk doel. In Tilburg ontstond de Social Salon, een schoonheidssalon voor 65-plussers. Ook zijn er de Social Impact Bonds, waarbij privaat geld wordt ingezet om maatschappelijke vraagstukken op te lossen. Op deze manier hoeft de gemeente het financiële risico niet te dragen, er wordt alleen betaald bij succes. De investeerders steunen sociale projecten én behalen rendement.

DE TIJDELIJKHEID OMARMEN

De toekomst komt in een straf tempo op ons af, in een combinatie van technologische, maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Bestaande verhoudingen gaan schuiven

en dat leidt tot onzekerheid. Een belangrijke taak voor de gemeente is het duurzaam ondersteunen van verbindingen tussen instanties, cirkels van vertrouwen en zakelijk talent.

Sectorale en solistische oplossingen werken niet meer. De samenhang heeft continu aandacht nodig, met een focus op nieuwe vormen van samenwerken en procesbeheersing. Voor alle toekomstinitiatieven geldt: geduld loont. Niet alles werkt direct. Mensen – en besturen – moeten wennen aan verandering, in sommige gemeenten meer dan in andere. Men ziet het liefst eerst wat schapen over de dam gaan.

Tussen tradities en toekomst heerst de tijdelijkheid. Beleid hoeft niet direct in steen te worden gehouwen. Het is mogelijk om te experimenteren met nieuwe toepassingen voor bestaande infrastructuur. In duur van gebruik, in vormen van eigendom, in menging van functies. Flexibiliteit, ook in bestemmingsplannen, is een codewoord voor de nabije toekomst. Waar durven we het verleden los te laten om uitstapjes te maken in het flexibele, experimenterende heden, om zo ingangen voor de toekomst te vinden?

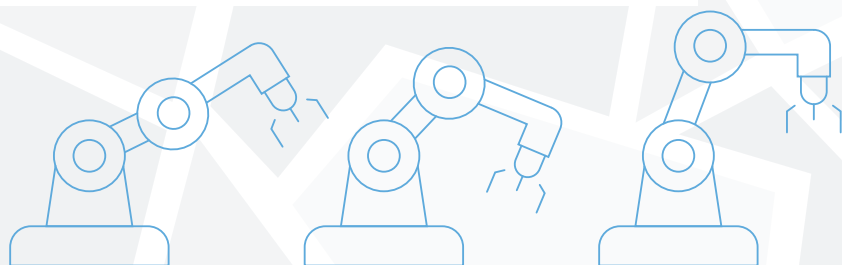
Er wacht Brabant een toekomst vol kansen, wanneer gemeenten én groot durven te denken én focussen op de menselijke maat. De toekomst creëren we gezamenlijk, met de hele gemeente. Open cirkels, smeed samenwerking. Maar vooral: gemeente, durf te experimenteren!

Meer op pagina 80: Jeroen van Glabbeek

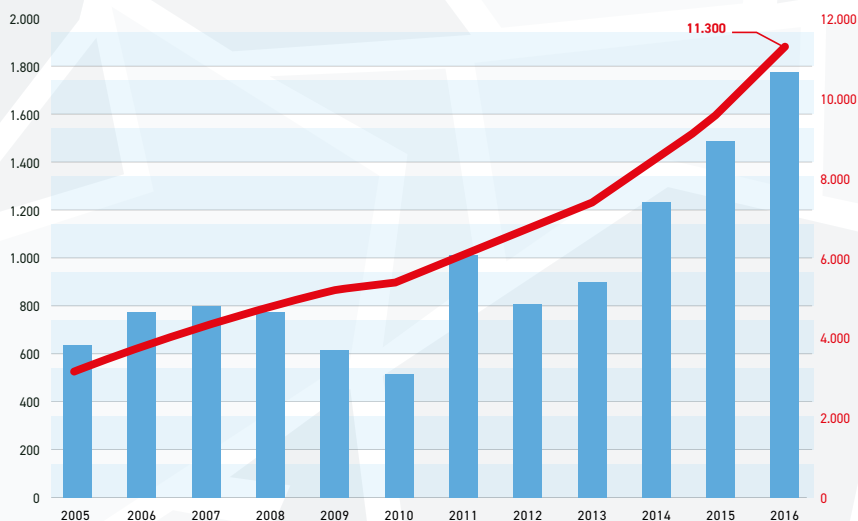
ROBOTS AAN DE LOPENDE BAND

De robotisering rukt op in Brabant. Onder meer in de landbouw, industrie en zorg. Steeds meer robots steken de handen uit de mouwen. Toch staan we pas aan het begin. Nu de robot het tomaatje niet meer stuk knijpt, het koekje niet kraakt en ook geen smeerolie over de lopende band morst, wordt door Brabantse bedrijven volop in robots geïnvesteerd. Hoewel sommige 'middenbanen' door robots zullen verdwijnen, levert de inzet van zogenoemde co-bots, robots die zij aan zij met mensen kunnen samenwerken, ook weer nieuwe banen op.

NEDERLANDSE INDUSTRIE INVESTEERT IN MEER ROBOTS

■ NIEUW GEÏNSTALLEERDE ROBOTS (LINKERAS)
 ■ TOTAAL AANTAL ROBOTS IN GEBRUIK (RECHTERAS)

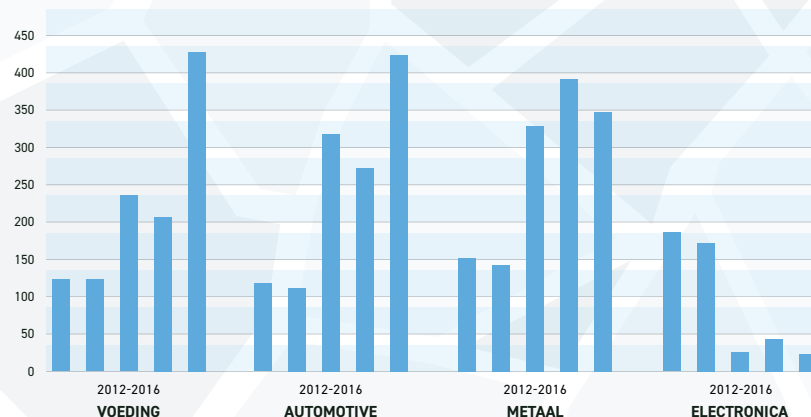

DE VOEDINGSINDUSTRIE AAN KOP

NIEUW GEÏNSTALLEERDE ROBOTS PER SECTOR

Brabant is een industriële regio, sterk in agrofood en hightech. Via de sectoren metaal en automotive rukt de robotisering al een aantal jaren op in de hightech. De snelle stijging in 2016 komt vooral voor rekening van

de voedingsindustrie. In 2013 had Nederland per 10.000 werknemers in de industrie nog geen 100 robots staan. Inmiddels is dat volgens de IFR gestegen naar 155 robots per 10.000 werknemers.

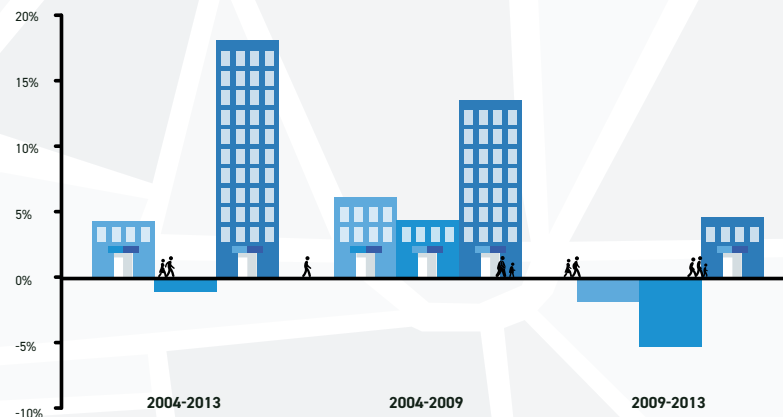

BRON: WWW.MATHIJSBOUWMAN.NL

BAANPOLARISATIE IN BRABANT

GROEI WERKGELEGENHEID NAAR GEVRAAGD OPLEIDINGSNIVEAU

■ GEEN OF LAGE OPLEIDING VEREIST
 ■ MIDDELBARE OPLEIDING VEREIST
 ■ HOGE OPLEIDING VEREIST

BRON: ATLAS VOOR GEMEENTEN OP BASIS VAN CBS

MARK HATCH, ONDERZOEKER / PUBLICIST MAKERSBEWEGING

WHAT WERE WE THINKING?

“De makerspaces laten grenzen verdwijnen en zorgen voor nieuwe verbindingen.”

Mark Hatch is een van de drijvende krachten achter de internationale makersbeweging. In tijden van globalisering zal juist het ambachtelijke maken terugkeren in lokale gemeenschappen, is zijn overtuiging. “De economische, maatschappelijke en educatieve opbrengsten van makerspaces zijn gigantisch. En dat is, juist voor Brabant met zijn lange maaktraditie, een enorme kans.”

Het is Mark Hatch' tweede bezoek aan Nederland. Het eerste Brabantse woord (houdoe) heeft hij ook al opgepikt. Samen met Cassandra Vugts van de SPARK Campus (zie kader) bezoekt hij lokale en regionale bestuurders om hen te overtuigen van de meerwaarde van de makersbeweging: een doe-het-zelfbeweging van duizenden enthousiastelingen die met behulp van innovatieve technologie nieuwe dingen ontwerpt, uitvindt en bouwt en die de stad van de toekomst opnieuw kan uitvinden en ontwerpen. Die beweging willen Vugts en Hatch, samen met een XL Lab (zie kader), in Brabant introduceren.

WAAR KOMEN WE VANDAAN?

“Twaalf geleden leerde ik Jim Newton kennen, oprichter van de TechShop: een open werkplaats waar iedereen, tegen een bescheiden vergoeding, gebruik kon maken van geavanceerde apparatuur. Het doel: mensen stimuleren hun creativiteit de vrije loop te laten. De onderliggende makersbeweging vierde de kunst van het maken en greep terug op het pre-industriële tijdperk, toen mensen zelf dingen maakten en je als afnemer precies wist waar je product en de gebruikte materialen vandaan kwamen. Dat idee sprak me zó aan, dat ik me aansloot bij TechShop en het initiatief nam voor het creëren van meerdere makerspaces: gemeenschappen waar mensen toegang krijgen tot dit gedachtegoed en de juiste tools.”

Democratisering industriële revolutie

“Met de makerspaces hebben we de industriële revolutie als het ware gedemocratiseerd. De makersbeweging vormt een opstap voor achtergestelde groepen in de samenleving. Dat deze aanpak werkt, bewijst het succes van de TechShop dat met twaalf locaties op vier continenten is uitgegroeid tot een belangrijke speler binnen de internationale makersbeweging.”

WAAR STAAN WE NU?

“De makersbeweging heeft een enorme economische impact. Een indicatie: de drie makerspaces in Californië hebben in een periode van vijf tot zeven jaar voor veel nieuwe bedrijvigheid en tal van banen gezorgd. Zo'n 2500 betalende leden waren verantwoordelijk voor de oprichting van honderden start-ups, die samen in totaal tweeduizend banen en zes miljard dollar aan aandeelhouderswaarde hebben opgeleverd. De staat Californië profiteert

Mark Hatch is een van de leidende figuren binnen de wereldwijde makersbeweging en CEO en mede-oprichter van TechShop. In 2013 publiceerde hij *The Maker Movement Manifesto*, een beginselverklaring van de makersbeweging. Hatch studeerde onder meer Economie aan de Universiteit van Californië - Irvine.

daar ook van: de jaarlijkse belastingopbrengsten bedragen per jaar gemiddeld 1,4 miljard dollar. Kortom, de return on investment is enorm: elke gecreëerde baan levert 50.000 dollar aan inkomen voor de staat op. Californië verdient op jaarbasis veel meer aan dit initiatief dan wij erin hebben geïnvesteerd.”

Investeren in kleinere accommodaties

“Ter vergelijk: veel Amerikaanse staten geven geld uit om grote ondernemingen aan te trekken. Zo betaalde Nevada in totaal 200 miljoen dollar aan Elon Musk om zijn Gigafactory binnen de staatsgrenzen te halen. Wat overheden over het hoofd zien, is dat investeringen in kleinere accommodaties uiteindelijk veel méér opleveren. De makerspaces zijn de meest efficiënte economische motor die ik ooit heb gezien.”

Opbrengst: tal van start-ups en banen

“De tweede opbrengst is sociologisch van aard. We staan er niet bij stil, maar veel goede ideeën blijven op de plank liggen omdat mensen niet de praktische en financiële middelen hebben om een prototype te bouwen. In onze makerspaces krijgen ze die kans wél, wat leidt tot start-ups en duizenden lokale, goedbetaalde banen. En die zijn welkom, zeker nu grote ondernemingen de afgelopen decennia op grote schaal kleinere bedrijven hebben opgekocht en op die manier duizenden banen om zeep hebben geholpen.”

WAAR GAAN WE NAARTOE?

“Al die nieuwe kleine en middelgrote bedrijven creëren banen. Daarmee zijn de werkplaatsen waaruit ze ontstaan niet alleen een enorme motor van economische activiteit, maar ook van opwaartse sociale mobiliteit: mensen stromen vanuit de arbeidersklasse door naar de middenklasse, mensen uit de lagere middenklasse stromen door naar de hogere middenklasse.”

Kansen voor achtergestelde jongeren

“Een ander aspect zijn de vele programma's die overheden samen met de makerspaces opzetten voor achtergestelde jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt. Het is prachtig: jonge mensen van alle rangen en standen werken samen, je ziet het kunstmatige onderscheid op basis van sociale klassen als sneeuw voor de zon verdwijnen. In de makerspaces doen deze jongeren bovendien vaardigheden op waarmee ze een baan kunnen vinden of zelfs een eigen bedrijf kunnen starten.”

Grenzen verdwijnen

“Ongeveer dertig procent van de mensen die lid zijn van onze werkplaatsen, is kunstenaar. Voor 150 dollar per maand mogen ze onze tools gebruiken. Soms leiden de makerspaces tot verrassende ontmoetingen tussen kunstenaars en andere gebruikers. Zo verzorgde een van onze leden – een jongen met opvallende kleding, oranje en zwarte nagellak en een roze hanenkam – een workshop over frezen voor een groep conservatieve ingenieurs. Die waren zó enthousiast over zijn kennis en vaardigheden, dat deze workshopleider een baan kreeg aangeboden. Een baan die hij waarschijnlijk nooit had gekregen via een gewone sollicitatie. De makerspaces laten grenzen verdwijnen en zorgen voor nieuwe verbindingen.”

Flip the classroom!

“Ten slotte vervullen de makerspaces een belangrijke rol op het gebied van onderwijs. Het traditionele, hiërarchische lesmodel, met nadruk op wat je niet kunt, past niet meer bij de huidige creatieve economie. **Innovatie draait niet om hiërarchie, maar om ontdekken. In onze makerspaces werken mensen in projectteams, zonder dat we stap voor stap voorschrijven waar een project toe moet leiden. Er is immers niet één goed antwoord. We hebben ook geen leraren, maar coaches. Flip the classroom! Op die manier stimuleer je innovatie en leer je mensen het leren te omarmen – you learn to love to learn.**”

WAT IS JE ADVIES AAN DE GEMEENTELIJKE OVERHEID?

“Om competitief te kunnen blijven, moeten steden en regio's investeren in schone, innovatieve makerzones. Verdiep je in de mogelijkheden en opbrengsten van makerspaces en kijk of je bestaande financieringsstromen kunt gebruiken om soortgelijke initiatieven in je eigen gemeenschap op te zetten. De return on investment is enorm. Ga in gesprek met bedrijven en onderwijsinstellingen en kijk of je samen kunt optrekken.”

Volg de glocalization-trend

“De makerspaces passen perfect binnen de glocalization-trend, waarbij we ons in tijden van globalisering juist weer meer op onze lokale leefomgeving richten. Decennialang hebben we het maken van dingen uitbesteed aan lagelonenlanden. Dankzij de makerspaces, met hun goedkope, krachtige en makkelijk te gebruiken tools, keert die makersbeweging weer helemaal terug. Over pak 'm beet vijftig jaar vragen we ons vertwijfeld af hoe we die productie ooit hebben kunnen uitbesteden. What were we thinking?”

SPARK CAMPUS BRENGT HET PURE VAKMANSCHAP TERUG IN DE BOUWWERELD

De SPARK Campus, een initiatief van Hogeschool Avans, TU/e, Gemeente 's-Hertogenbosch, provincie Noord-Brabant en bouwbedrijf Heijmans, is dé innovatiecampus voor de gebouwde omgeving. Momenteel ontwikkelt SPARK (in samspraak met Mark Hatch) het grootste Makerslab van Nederland, vanuit de overtuiging dat maken en leren gelijk opgaan en tot meer inzicht en idee-kracht leiden. Bovendien ontstaat zo andere samenwerking tussen mensen en bedrijven die elkaar anders niet gevonden hadden. Het toekomstige lab omvat straks 6000 vierkante meter ruimte voor nieuwe technieken als robotica, 3D-printers en lasersnijders. Ook maken le-

zingen, workshops en flexibele werkruimtes en ateliers deel uit van het concept.

Elke stad een XL Lab

Initiatiefnemer Cassandra Vugts van SPARK leerde de makersbeweging twee jaar geleden kennen. “Toen ik hoorde over de successen die Mark in de VS boekt, ontstond bij mij het idee voor een eigen Makerslab. Inmiddels beschikken we over een klein FabLab, waar mensen ideeën realiseren en zelfs tot bouwgroote opschalen, maar ook ervaring opdoen en hun netwerk uitbreiden. Grote troef is de lasersnijder die we bezoekers aanbieden: binnen Nederland is het de grootste lasersnijder die je in een

publiekelijk lab kunt vinden. Momenteel voeren we tal van gesprekken om een XL Lab te realiseren. Elke stad heeft er een nodig, is mijn motto. Gelukkig sijpelt dat besef steeds meer door.”

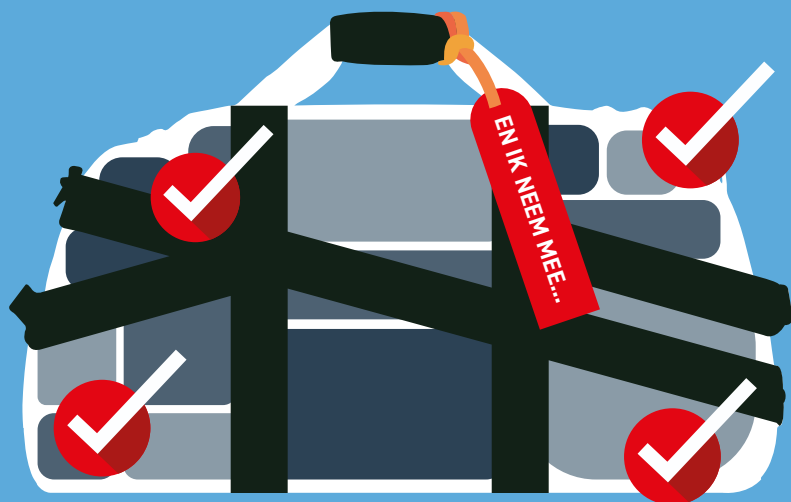
Nieuw innovatiepad

“Met de SPARK Campus brengen we het pure vakmanschap terug in de bouwwereld, waarbij we gebruikmaken van de snel veranderende technologie. Het doel is om het innovatieproces te versnellen en een nieuw innovatiepad te creëren. Juist op het gebied van de gebouwde omgeving liggen urgentie en kansen om nieuwe skills en technologie toe te passen. Dat vraagt niet alleen om nieuwe producten, maar ook om verandering van cultuur en mensen. SPARK organiseert deze verandering tussen onderwijs, ondernemers, overheid en mensen.”

IK GA OP REIS NAAR DE TOEKOMST VAN BRABANT...

Hoe dragen gemeenten bij aan het versterken van de netwerken en (ondernemende) talenten van hun inwoners en hoe zorgen ze voor een aantrekkelijke werk- en leeromgeving?

CHECKLIST

- Gebruik een verrekijker, geen vergrootglas. Richt de blik naar buiten. Redeneer vanuit de bredere, regionale context en zoek dáár de economische kansen.*
- Koppel economische ontwikkeling aan maatschappelijke doelen en duurzaamheid (maatschappelijk aanbesteden, etc).*
- Denk na over co-locaties beroepsopleiding en bedrijfsleven en stel werkplekken voor zelfstandige ondernemers beschikbaar. Zo ontstaan broedplaatsen voor creativiteit en nieuwe initiatieven.*
- Stimuleer micro-nationals: mkb-koplopers met een inspirerende voorbeeldwerking en potentie voor het onderwijs in de regio.*
- Zorg voor uitwisseling tussen leerlingen van mbo4 en havo, zodat ze de theoretische én praktische kant van het onderwijs ontdekken.*
- Ondersteun demonstratie- en leercentra rond technologie, meer gevarieerd en geïntegreerd leren én mengvormen van basisvorming en beroepsoriëntatie.*
- Probeer vraag en aanbod van opleidingen (mbo + hbo) regionaal te matchen, om jong talent zo lang mogelijk te binden aan de streek.*
- Denk en doe regionaal, waarmee je beschikbare dienstverlening voor bedrijven in de gemeente versterkt en een helder en herkenbaar profiel uitdraagt.*

JEROEN VAN GLABBEEK, DIRECTEUR CM

VOLG DE TWIJFELAAR!

“Het is tijd voor herbezinning. Goede ideeën van vroeger helpen ons niet meer verder. Ruim op wat niet meer nodig is.”

Terwijl op de achtergrond de muziek voor de vrijdagmiddagborrel al klinkt – het draait hier duidelijk om werken met plezier – deelt Jeroen van Glabbeek, directeur CM, zijn ideeën voor de toekomst van Brabant. Een toekomst die, als het aan Jeroen ligt, mede wordt bepaald door slimme technologie, vooruitstrevend leiderschap én door twijfelaars. “We moeten meer experimenteren. Durf, doe, leer!”

“Het zou mooi zijn als Brabant dé plek in Europa wordt waar mensen in alle vrijheid dingen mogen uitproberen”, dagdroomt Jeroen. “Maak van Brabant een proeftuin. Soms gebeurt dat al, denk aan het testtraject op de Brabantse snelweg voor zelfrijdende auto’s, maar we moeten veel meer proeven. Kies één school waar leeftijd even niks uitmaakt.

Selecteer één gemeente die het basisinkomen gaat testen. Misschien werkt het niet, misschien ook wel. We weten het niet. Praat er niet te lang over, maar durf en dóé. Dat is de enige manier om te leren.”

WAAR KOMEN WE VANDAAN?

“Honderd jaar geleden hebben we iets vreemds bedacht: de ene helft van de mensen moet nadenken en de andere helft moet doen. Op kantoor zitten mensen die het beleid bedenken en op straat moeten mensen, bijvoorbeeld parkeerwachters, vooral niet nadenken maar gewoon uitvoeren. Dat vind ik raar. Als we dat nu eens afschaffen en voortaan iedereen laten nadenken én doen, dan zijn we twee keer zo productief. Nóg een idee voor de proeftuin!”

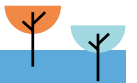
Eén studie, één leefstijl

“Iets anders van vroeger: we deden allemaal één studie, wat ons de rest van ons leven toegang gaf tot een bepaalde leefstijl. Dat is achterhaald. Tegenwoordig moet je moeite doen om relevant te blijven op de arbeidsmarkt. Ik maak me zorgen om mensen die zeggen: ‘Ik heb dertig jaar ervaring, dus weet meer van het vak dan jij’. Wat heb jij in de vorige eeuw geleerd wat nu nog relevant is? De waarde van ervaring is voortaan negatief, en dat heeft invloed op de economie. Mensen die van school komen, gaan straks drie keer meer verdienen. En mensen die al jaren in het vak zitten en zich niet ontplooiën, krijgen elk jaar minder salaris of worden ontslagen.”

Leeftijdscriminatie

“Wat we al jaren doen, is zo snel mogelijk zoveel mogelijk kennis in mensen stoppen, om zo lang

Jeroen van Glabbeek (38) is oprichter en directeur van CM in Breda, internationaal actief op het gebied van mobile messaging, betalingen, apps en voice. Het begon allemaal in 1999, toen Jeroen en medeoprichter Gilbert Gooijers bedachten dat bedrijven hun klanten beter via sms konden bereiken dan met print. Inmiddels is CM verantwoordelijk voor miljoenen sms'jes per dag en blijft het verder groeien. De 300 medewerkers, werkzaam over de hele wereld, krijgen de kans om te doen wat ze leuk vinden en waar ze goed in zijn, zodat ze écht van waarde zijn.

mogelijk revenuen uit hen te halen. Maar doe het juist geleidelijk aan. Gun mensen de tijd om te ontdekken wat ze écht leuk vinden. De helft van de klas is nu ongemotiveerd. Geef hen een ticket: 'Als je weet wat je wilt, mag je terugkomen.' Zo creëer je ruimte voor mensen die buiten staan te wachten, die hongerig zijn naar kennis. Maar ja, die zijn vaak te oud. Dat maakt me boos. Er bestaat nog steeds leeftijdsdiscriminatie in het onderwijs. Waarom accepteren we dat? Maak opleidingen toegankelijk voor alle leeftijden."

WAAR STAAN WE NU?

"We zijn verder dan we denken, dan we durven te geloven. Eerst waren we jager, toen boer, daarna stonden we in de fabriek en nu doen computers veel werk voor ons. Onze 'pijl en boog' (onze hulpmiddelen) worden steeds slimmer. Dat vinden we erg bedreigend, maar we moeten ophouden te concurreren met machines. Als een robot beter kan sjouwen dan een mens, laat 'm dan lekker sjouwen. Apparaten helpen ons. Ze lossen grote problemen op. Burgers zijn bereid om techniek te adopteren, maar bedrijven en overheden vertragen de boel. Ze zeggen: 'Ho, ho, kan dat allemaal wel?' Ze zoeken een probleem, er móét een nadeel zijn."

Dingen gaan voorbij

"Het is een lastige tijd voor ondernemers. Er verandert veel, in rap tempo. Familiebedrijven twijfelen of ze hun kennis nog wel moeten overdragen aan volgende generaties. Misschien bestaat het bedrijf over tien jaar niet meer, hebben we dan een heel andere economie. Veel ondernemers zoeken naar manieren om weerbaar en veerkrachtig te blijven, zodat ze kunnen meebewegen met de veranderingen. Dat is goed, maar accepteer ook dat dingen voorbijgaan. Niet alles blijft zoals het was. Bedrijven komen en gaan. Ga er luchtig mee om. Ook de overheid moet zich niet krampachtig met dit proces bemoeien, bijvoorbeeld door zwakkere sectoren te stimuleren. Je kan het gauw verkeerd doen."

WAAR GAAN WE NAARTOE?

"Ik zou willen dat mensen vaker onzeker zijn, dat ze meer twijfelen. Onzekerheid is een onderschatte waarde. We hebben de neiging om zelfverzekerde mensen te volgen, maar dan moet je pas echt opletten, als iemand denkt dat hij gelijk heeft. Dat is levensgevaarlijk. Onzekere mensen leren sneller. Laten we daarom de twijfelaars volgen. Mensen die het niet helemaal zeker weten, die zeggen: 'We proberen het, maar blijf goed opletten.'"

Nieuwe leiderschapstijl

"We zijn toe aan een nieuwe leiderschapstijl die mensen niet meer tegenhoudt. Er zijn mensen die de hele dag postzegels plakken op kantoor, maar daarbuiten bloemencorso's organiseren. Benut ieders talent. Elk mens is een ontwerper. Managers zeggen dat ze niemand tegenhouden, maar iedereen moet wel van 9:00 tot 17:00 uur op kantoor zijn. Of iedereen moet de schoenen aanhouden. Geef ruimte, vrijheid, zonder dat het een chaos wordt. Leer daarbij van steden, waar veel meer sprake is van zelfsturing. De burgemeester is de baas van de stad, maar bemoeit zich niet met ondernemers. Het maakt hem niet uit of de bakker vandaag meer krentenbollen dan worstenbrood bakt. Regel de basisvoorwaarden, maar laat mensen verder hun gang gaan."

Ruim op wat niet meer nodig is...

"Het is tijd voor herbezinning. Goede ideeën van vroeger helpen ons niet meer verder. Vroeger moest een ziekenhuis binnen twee uur met paard en wagen bereikbaar zijn, maar waarom is er nu nog steeds in iedere stad een ziekenhuis aanwezig? En waarom bestaat de handtekening nog? Hoe lang hebben we nog verkeersborden op snelwegen nodig, als straks iedere auto een navigatiesysteem heeft? Creëer een nieuw landschap. Ruim op wat niet meer nodig is."

WAT IS JE ADVIES AAN DE GEMEENTELIJKE OVERHEID?

"Laat ieder zijn eigen rol spelen. Samenwerking tussen de overheid, het bedrijfsleven en onderwijs is goed, maar bemoei je niet teveel met elkaar. Heb vertrouwen in de ander. De overheid moet geen ondernemer gaan spelen. Er zijn bijvoorbeeld mensen bij de provincie die zich bemoeien met het vrachtverkeer, die willen dat bedrijven elkaars pakketjes meenemen. Maar het is niet aan de overheid om daarover te beslissen. De overheid moet faciliteren. Laat verandering uit de mens zelf komen, rem dat proces niet. Geef toe dat je zelf ook niet alles weet. Heb daarom meer waardering voor proeftuinen."

Stop het hokjesdenken

"Verder moet de overheid niet meer in hokjes denken. Denk aan wethouders die niks mogen veranderen, want Den Haag beslist. Het verdelen van de taken werkt belemmerend. Met 'daar ga ik niet over' is niemand geholpen. In de politiek moet juist sprake zijn van verbinding, ook in het contact met de burger. Blijf benaderbaar en aanspreek-

baar. Vroeger konden mensen ieder moment het gemeentehuis binnenlopen, nu moeten ze een afspraak maken."

Wees goed voor de maatschappij

"Als laatste: kijk niet alleen naar geld. Niet alles verdient het om zakelijk te benaderen. Wees goed voor de maatschappij, hoeveel het ook kost. Denk aan klimaatverandering, daar mogen we niet langer laconiek over doen. We hebben een windmolen geplaatst, daarmee halen we onze doelen niet, maar ach, we hebben het geprobeerd. Je zet daarmee de aarde op het spel, dat is nogal wat. We zijn voortaan al blij met klimaatneutraal, dat lijkt het hoogst haalbare. Maar we moeten het klimaat verbeteren, de aarde afkoelen. Dat is niet alleen een taak van de overheid, maar ook van het bedrijfsleven. Ben ambitieus: hoe groter je onderneming wordt, hoe beter het is voor de natuur."

PASPOORT VAN DE TOEKOMST

Naam: Jeroen van Glabbeek
Woonplaats: Breda

naar mijn mening de slimste man op aarde."

weerstand en wrijving kent, komt alleen maar sterker terug. Dát zijn de dingen die overleven."

Wat is een belangrijke les die je hebt opgedaan tijdens een reis?

"Dat je geest langzamer reist dan je lichaam. Dat merk ik vooral tijdens reizen naar verre bestemmingen. Je lichaam is op de plaats van bestemming, maar je geest is er pas drie dagen later. Let er maar eens op."

Wat is voor jou een inspirerende plek?

"Overall waar de zee is."

Met wie zou je graag eens koffie drinken?

"Met Nassim Nicholas Taleb,

Welk boek mag niet ontbreken in je koffer?

"Antifragiel, dingen die baat hebben bij wanorde, door Nassim Nicholas Taleb. Dit boek leert ons omgaan met wat we niet begrijpen. Fragiel kennen we: als je een glas laat vallen, zijn er scherven. Maar het tegengestelde kennen we niet: wat als je scherven laat vallen, ontstaat er dan weer een glas? Voor deze dingen bestaat geen woord, dus noemt hij het antifragiel. Je zou dingen zo moeten maken dat als het tegenzit het juist beter wordt. Alles wat tegenwerking,

Wie is je ideale reisgenoot?

"Ikzelf. Het liefst reis ik alleen, heerlijk die rust. Het vliegtuig is de laatste plek op aarde waar geen wifi is. Ik zie op tegen het moment dat mensen kunnen bellen en internetten tijdens het vliegen."

OP EXPEDITIE...

Hoogtepunten van deze wereld

INPAT CENTER

Brabant is een prachtige plek om te werken én wonen. En dus is het voor hoogopgeleide forensen de moeite waard hierheen te verhuizen, promoot het Inpat Center. Veel mensen leggen nog steeds enorme afstanden af tussen wonen en werk, met het risico dat ze op zoek gaan naar banen dichtbij huis. Terwijl we deze mensen hard nodig hebben in Brabant! Inpat Center steekt een stokje voor hun vertrek en laat zien wat het gastvrije Brabant te bieden heeft. Die gastvrijheid gaat ver: Inpat Center zoekt mee naar geschikte woningen, zorgt dat partners ook een leuke baan vinden, denkt mee over scholen en sportclubs voor de kinderen... en ga zo maar door. Dat voelt als thuiskomen.

Inpat Center is het idee van De Contactgroep Veghelse Ondernemers, Platform Ondernemend Meierijstad (POM), de gemeente Meierijstad en diverse grote bedrijven. Jeanne van Boekel en Lucré Cappetti zijn de onmisbare krachten achter het initiatief.

UCADEMY

Kennis kunnen we opzoeken op onze telefoon, zeggen studenten van nu. En daarmee zouden ze het liefst afscheid nemen van stoffige lesmethoden in de klas. De 21ste eeuw vraagt om nieuwe vaardigheden die, vreemd genoeg, nog niet in het lespakket voor-bijkomen. Ucademy pleit voor vakken die inzicht geven in mensen, organisaties én ook in jezelf: wat maakt mij bijzonder? Vakken waarin je jezelf kan ontwikkelen en ontplooiën als persoon. Vakken die avontuurlijk en speels worden gegeven, zodat je de opgedane kennis nooit meer vergeet. Ucademy geeft studenten de juiste tools om alles te ontdekken over eigen talent, nieuwe vaardigheden en persoonlijk leiderschap. Deze 'meesterschappen' zijn gericht op: controverse, empathie, vindingrijkheid, beleving en introspectie.

Ucademy (Breda) is opgericht door studenten met een behoefte aan meer bildung-vaardigheden in het onderwijs, gericht op persoonlijke ontwikkeling. ucademy.net

DESIGNWEEK@SCHOOL

Het onderwijssysteem is nog steeds 19de-eeuws ingericht, en dus zeer achterhaald. Designweek@school heeft daarom een missie: zoveel mogelijk scholen een vliegende start geven richting 21ste-eeuwse vaardigheden. Op weg naar programmeren, computational thinking en design thinking in de reguliere lessen! In een Designweek gaan kinderen in de leeftijd van 4 t/m 14 jaar aan de slag in vier verschillende labs. Ze leren onder meer hoe een computer werkt, hoe je een robot programmeert en hoe je een eigen game maakt. Ook werken ze aan een Duurzame Challenge. Hoe zorg je bijvoorbeeld dat alle kinderen op de fiets naar school komen? Of hoe krijg je een afvalvrije school? Dat is nog eens nadenken over de toekomst...

Designweek@school is het initiatief van Floor Coonen en Jan Willem Goes. Basisschool De Koningslinde in Vught ging als eerste school in Nederland aan de slag met de Designweek. designweekatschool.nl

PEPPELHOUT

De Populier. Door onze voorouders massaal aangeplant om er lucifers, klompen en huizen van te maken. Dankzij de snelle groei is de boom al na dertig jaar kaprijp: economisch zeer interessant. Ook levert hij een mooie bijdrage aan het ecosysteem. Maar helaas, de populier krijgt tegenwoordig niet meer de waardering die hij verdient. Het hout wordt gebruikt voor laagwaardige toepassingen, zoals pallets en papier, waardoor de populierenbossen en -lanen steeds meer verloederen. Peppelhout brengt daar verandering in, door op diverse plekken in Brabant het unieke populierenlandschap te verjongen, vernieuwen en dus te behouden. Van het populierenhout worden vervolgens hoogwaardige producten gemaakt. Bijvoorbeeld tafels, kasten, keukens en vloeren. Zoals 't hoort.

Peppelhout is het eerste houtmerk dat door en voor een collectief van boomeigenaren werd gelanceerd. Een van de meest kenmerkende populierengebieden is Het Groene Woud, gelegen in de stedendriehoek Tilburg, 's-Hertogenbosch en Eindhoven. peppelhout.nl

SOCIAL LABEL

Meedoen in de samenleving is voor iedereen belangrijk. Zeker voor mensen die niet snel aansluiting vinden in een snelle wereld. Stichting Social Label heeft oog voor deze mensen. Vanuit het Werkwarenhuis in 's-Hertogenbosch ontwikkelt de stichting designproducten, en creëert daarmee werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Design als 'key' om processen rond zorg, werk en participatie te veranderen, waarbij ook bewustwording bij het publiek en ondernemers nodig is. Daarom nodigt Social Label ook hén uit om mee te doen. Op weg naar een inclusieve wereld, met een mooie plek voor iedereen.

Initiatiefnemsters van Social label, Petra Janssen en Simone Kramer, streven naar een sociale economie waarin de menselijke maat, vakmanschap en verbeelding centraal staan. sociallabel.nl

ZZP-COMMUNITY

De zzp'er is een belangrijke speler in de nieuwe economie. En toch valt ie vaak buiten de boot. Zzp'ers voelen zich niet gehoord door de overheid. Ze passen niet binnen de hokjes: ze zijn geen mkb'ers en ook geen werknemers. Maar dat zzp'ers ertoe doen, is een feit. Daarom werd in Etten-Leur de netwerkbijsamenkomst 'ZZP Only' georganiseerd, een initiatief van een aantal zzp'ers en de gemeente. Tijdens de bijeenkomst leerden de aanwezige zzp'ers over de netwerkeconomie en maakten ze kennis met verschillende netwerkclubs. En dat was zó geslaagd, dat er een ZZP-community is voortgekomen

uit deze dag. Het netwerk zoekt de verbinding en wil de relatie met de gemeente verder vormgeven. Een mooi voorbeeld van hoe een gemeente initiatief uit de samenleving oppikt, faciliteert en verder ondersteunt.

Etten-Leur telt ongeveer 1700 zzp'ers. Velen van hen kenden elkaar nog niet, maar zijn dankzij het netwerk met elkaar (én met de gemeente) in contact gekomen. Vanuit die verbinding ontstaat veel moois, wat gunstig is voor de lokale economie.

DE VERSPILLINGSFABRIEK

Jaarlijks gooien we in Nederland minstens 5 miljard euro aan voedsel weg: 5 miljard euro! Terwijl er vaak helemaal niets mis is met dit voedsel. Bob Hutten kon het niet langer aanzien. Hij ging op zoek naar een oplossing om reststromen vanuit de voedingsindustrie een nieuwe, betere bestemming te geven. Het resultaat: de Verspillingsfabriek, gevestigd in een 'verspild' fabriekspand in Veghel. Bob zorgde voor koel- en productieruimtes en de Rabobank voor een speciale Impactlening. De Verspillingsfabriek beschikt over de juiste kennis en expertise op het gebied van voedselverspilling. En zo komt het afgeserveerde voedsel voor de mens uiteindelijk tóch nog bij de mens terecht.

"Waarom is een product alleen maar goed als het perfect is? Heeft een bezielde product of een bezielde dienst niet veel meer waarde?" vraagt Bob Hutten zich af. deverspillingsfabriek.nl

MAKERSBASE

Stel je voor: je hebt een geweldig idee, maar beschikt niet over de middelen om het uit te voeren, om het helemaal te gaan maken. Dan ben je blij dat Makersbase bestaat, dé plek in Breda waar je je eigen creatie(s) kan vormgeven. In deze creatieve werkplaats, achterin de centrale bibliotheek, komen moderne en traditionele technieken samen: van 3D-prints tot lasersnijden, film, animatie en het programmeren van software. Alles ligt er voor het grijpen: een Arduino, micro:bit, maar bijvoorbeeld ook de ouderwetse soldeerbout. Er wordt volop gewerkt én ook gebrainstormd. Want bij Makersbase draait het om het delen van kennis, inspiratie, leren van elkaars ervaringen en creaties. Vandaar dat er elke zaterdag een Hackerspace plaatsvindt, waarbij ontmoeting, werken en leren centraal staan.

Makersbase is het initiatief van Stichting Nieuwe Veste, in samenwerking met FabLab Breda. makersbase.nl

VERSPILD TALENT

Hoe komt het toch dat we ons in Nederland zo inspannen om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te krijgen, maar dat we het niet voor elkaar krijgen? Deze vraag puzzelt velen, waaronder de oprichters van Verspild Talent. Deze community, bestaande uit ondernemers, kennisinstellingen en werk- en ontwikkelbedrijven, gaat talentverspilling tegen. Vertrekkend vanuit de ondernemers en daarmee vanuit de vraag, in plaats vanuit het aanbod. Het initiatief is van grote maatschappelijke én economische waarde. De bedenkers gaan in gesprek met bedrijven over het creëren van (nieuwe) business, ter bevordering van arbeidsinzet. Want ieder mens heeft talent en wil van betekenis zijn.

Verspild Talent is gestart in Noordoost-Brabant, met de ambitie om uiteindelijk ook in de rest van Brabant en Nederland verspild talent aan het werk te krijgen.

p2.nl

TEACH THE FUTURE

De jeugd heeft de toekomst. Tenminste, als we de jeugd goed voorbereiden op de toekomst. Dat gebeurt nog onvoldoende. Jongeren leren op school vooral over het verleden en het heden, met vakken als geschiedenis en maatschappijleer. Maar waar blijft de toekomst in het lespakket? De toekomst is lastig, want die bestaat nog niet. Wat de toekomst brengt, kunnen we dus niet leren. Maar het is wél mogelijk scholieren de juiste vaardigheden mee te geven voor de toekomst. Een goede voorbereiding helpt je richting te geven aan je eigen toekomst én aan die van de wereld. Teach The Future zet daarom het onderwerp 'toekomst' op de schoolagenda. Daar waar het thuishoort.

Teach The Future integreert samen met onderwijsinstellingen toekomstvaardigheden in het bestaande primaire en secundaire onderwijs. teachthefuture.org

MOOISTE AVONTUREN IN DE WERELD VAN ECONOMIE

LEESVOER VOOR OP REIS...

*Met mijn gedachten ergens anders,
ben ik altijd overal [Loesje].*

BRABANTKENNIS.NL/PUBLICATIES

- Publiek ondernemerschap: op waarde geschat?
- Longread: Kennis maken met de regio?
- Longread: Is gemiddeld goed genoeg?
- Het Nieuwste Cahier #02: Kennis maken met het goede leven
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #3: Wij maken het
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #4: Voorbij de triple helix
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #6: Goed boeren
- Kiemen van Het Nieuwste Brabant #10: Open minded

INPAKLIJST

Met deze uitgebreide inpaklijst ga je goed voorbereid op weg naar de toekomst!

CHECKLIST

- Denk globaal en doe lokaal. Door goedkope reizen, internationale handel en sociale media wordt de lokale samenleving meer en meer door wereldwijde ontwikkelingen beïnvloed. Benut die ontwikkelingen om het lokale te versterken. Verbind gebiedseigen kwaliteiten met nieuwe markten om de economie te stimuleren.
- Ga voor optimaal digitaal. Digitalisering is een onstuitbare kracht, die gemeenten kansen biedt. Barrières voor burgers en bedrijven verdwijnen en de dienstverlening verbetert. Open je data en stimuleer het gebruik ervan voor applicaties en democratische controle. Bewaak de veiligheid van digitale systemen.
- Benut technologie voor de menselijke maat. De technologische revolutie gaat snel. Robots en kunstmatige intelligentie nemen steeds meer taken over. De uitkomst is echter nooit digitaal. Machine en mens gaan prima samen. Om- en bijscholing van je inwoners kan de angst voor technologie wegnemen.
- Zoek het wij in het ik. In Brabant doen we graag dingen samen. Maar steeds vaker ook 'samen voor ons eigen'. De verhoudingen tussen hoog- en laagopgeleiden, autochtonen en allochtonen, boeren en burgers, staan steeds vaker op scherp. In het stimuleren van grensverkeer tussen deze groepen is veel sociale winst te halen.
- Stel niet het klimaatverdrag, maar het klimaatgedrag centraal. Over klimaatverandering mogen we niet langer laconiek doen. Het is een grote opgave. Niemand mag verzaken. Gratis oplossingen bestaan niet. Het belangrijkste klimaatverdrag is dat met jezelf. Spreek duidelijk af wat je als gemeente bijdraagt.
- Vind, bind en boei talent. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. In vergrijzende gemeenten zorgt jeugdig elan voor nieuwe vitaliteit. Kijk naar de jongere generaties, die vooral gemotiveerd raken door uitdagend werk en zich minder richten op vaste contracten. Ga met ze in gesprek en betrek ze bij je plannen.
- Stimuleer niet het ego- maar het ecosysteem. Het overbruggen van de afstand tussen de gemeente, het bedrijfsleven en kennis- en onderwijsinstellingen vraagt om meer verbindingen binnen en buiten de gemeentelijke organisatie. Als je als bestuurder teveel in je eigen huis opereert, mis je de slag naar een breder ecosysteem.
- Reken niet buiten de burger. De koers van de gemeente is allang niet meer alleen aan raad en college voorbehouden. Wil de gemeente vooruitkomen, dan is een levendige doe- en debatcultuur noodzakelijk. Daag fanatieke 'doe-het-zelvers' en betrokken burgers uit. Heb aandacht voor mensen die niet mee kunnen doen of praten.

VOOR ONDERWEG

Om onderweg over na te denken: hoe koers je samen op de toekomst af?

1. Waar ga je voor en waar sta je voor?

Creëer ruimte in je coalitiekoffer voor onvoorspelbare verrassingen. Aan het einde van de bestuursperiode ziet de wereld er echt anders uit dan je nu denkt of kunt voorspellen. Trends ontwikkelen zich niet langer lineair. Trendbreuken en omslagpunten kenmerken onze tijd.

2. Neem het onzekere voor het zekere

Formuleer een inspirerende missie voor de toekomst van de gemeente, waarop je aanspreekbaar bent. Een 'missiegedreven' coalitieakkoord biedt andere partijen de mogelijkheid om actief mee te doen en eigen initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan het realiseren van de missie.

3. Experimenteer, leer en faal

Tussen tradities en toekomst heerst tijdelijkheid. Beleid hoeft niet direct in steen te worden gehouwen. Experimenteer met nieuwe toepassingen voor bestaande infrastructuur. Experimenteren betekent ook falen. Geef in het akkoord aan hoe je met briljante mislukkingen wil omgaan.

4. Zoek en zie de verbinding

In de wereld van morgen werken sectorale en solistische oplossingen niet meer. De energietransitie is verbonden met de woningbouwopgave, die weer samenhangt met mobiliteit. Wat kan sectoraal, wat moet integraal? Maak duidelijk hoe bestuurlijk de samenhang wordt gezocht.

5. Bied (letterlijk!) ruimte voor initiatief

Verras met een leeg hoofdstuk in het bestuursakkoord. Daarmee geef je de buitenwereld een échte 'go' om mee te doen. Om samen op reis te gaan. Om de toekomst van Brabant mee vorm te geven. Om tot échte verandering te komen. De meest bijzondere initiatieven komen van buitenaf.

6. Breng bezieling in je verhaal

Vat de belangrijkste doelen samen in een prikkelend verhaal, dat tot de verbeelding spreekt. Maak het zo persoonlijk mogelijk. Wat betekenen jullie ambities voor de mensen in je gemeente? Bedenk bij alle maatregelen een persoonlijke casus. Daarmee maak je het concreet en invoelbaar.

7. Samen ben je slimmer

Wil je snel, ga dan alleen. Wil je ver, ga dan samen! Heb aandacht en waardering voor andere opvattingen. Benut de wijsheid van de minderheid. Dankzij internet kunnen grote groepen samen verstandige beslissingen nemen op een nieuwe en rijkere manier dan via stemmen of referenda.

8. Geef openheid van zaken

Laat inwoners via sociale media een kijkje nemen in het onderhandelingsproces. Deel iedere dag waarover je hebt gesproken. Laat jongeren uit je gemeente vloggen over de voortgang. En wees daarin open en transparant: niet alles kan en mag in de openbaarheid. Maak dit vooraf ook kenbaar.

9. Geen terugtrekkend maar terugkerend bestuur

De verleiding is groot om na het coalitieakkoord over te gaan tot actie. Voor uitvoering is focus nodig. Het gevaar ligt op de loer dat je niet meer openstaat voor nieuwe inzichten en debat. Zorg dat je je niet terugtrekt, maar op gezette tijden terugkeert en het debat opzoekt.

HOUD CONTACT!

Wat zijn de beste en voordeligste manieren om in contact te blijven met de toekomst?

1. De toekomst is nú. Voor veel maatschappelijke opgaven worden nú keuzes gemaakt, nieuwe wetten uitgevaardigd en beleid geschreven. Die keuzes op (inter-)nationaal en provinciaal niveau beïnvloeden de lokale speelruimte voor de toekomst. Denk aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (2018) en de Omgevingswet (2021). Laat je actief informeren over de intenties en consequenties.
2. Ver-ken de toekomst. Voorspellen is lastig, zeker als het om de toekomst gaat! De toekomst laat zich niet kennen, wel ver-kennen. Maak daarom tijd om met het college en de raad de toekomst te ontdekken. Benut daarbij de expertise van professionele toekomstverkenners op provinciaal en nationaal niveau, zoals het Trendlab, PON, BrabantAdvies en het Rathenau Instituut. Samen zie je meer.
3. Organiseer voor het onbekende. Is het beleid bestand tegen het onbekende en onverwachte? Test grote, strakke en efficiënte systemen op hun veerkracht. Daag bijvoorbeeld 'ethische' hackers en doe-het-zelvers uit om de gemeentelijke systemen te 'hacken'. Zorg voor scherpte in het strategische gesprek over de toekomst. Nodig frisdenkers en dwarskijkers uit in de raad. Blijf actief en alert op zwakke signalen.

TEKST

Tom Kniesmeijer

INTERVIEWS

Sara de Kort

Joost Peters

(EIND)REDACTIE

Sara de Kort

Jill Lauret

PROJECTLEIDING

Marieke Beekers (BrabantKennis)

FOTOGRAFIE

Marc Bolsius blz 4, 7, 41, 68

Ritzo ten Cate blz 8, 32, 57, 60, 92, 93

Willeke Machiels blz 18, 24, 44, 50, 72, 78

MET DANK AAN ONZE

BRABANTKENNISSEN

Benthe Beijens (Toekomst van Brabant), Ellen de Bonth (gemeente Breda), Coen Boode (gemeente Landerd), Tessa Cramer (Fontys ACI), Suzanne Kemmeren (BrabantStad), Tom de Laat (gemeente Oss), Marusjka Lestrade (gemeente Boxtel), Robbert de Mug (gemeente Eindhoven), Ton Pulles (gemeente Bergeijk), Joost Rompa (gemeente Breda), Karin Smeets (gemeente Tilburg), Boudewijn Steur (ministerie BZK), Josse de Voogd (Telos), Sjors de Vries (Ruimtevolk), Jeroen Weppner (NHTV), Theo Wingens (gemeente Bergen op Zoom)

ONTWERP

maan.nl concept en creatie

DRUK

NPN drukkers

OPLAGE

2.500 stuks

BrabantKennis verkent op eigen wijze de toekomst van Brabant: onafhankelijk, nieuwsgierig en vernieuwend in vorm. We prikkelen tot nadenken en houden Brabant scherp. We observeren, confronteren en inspireren, en dat doen we door trends te spotten, toekomstbeelden te schetsen en nieuwe perspectieven te bieden.

Vind ons op www.brabantkennis.nl of volg ons op Twitter, Facebook, LinkedIn en Youtube (@BrabantKennis)

Februari 2018

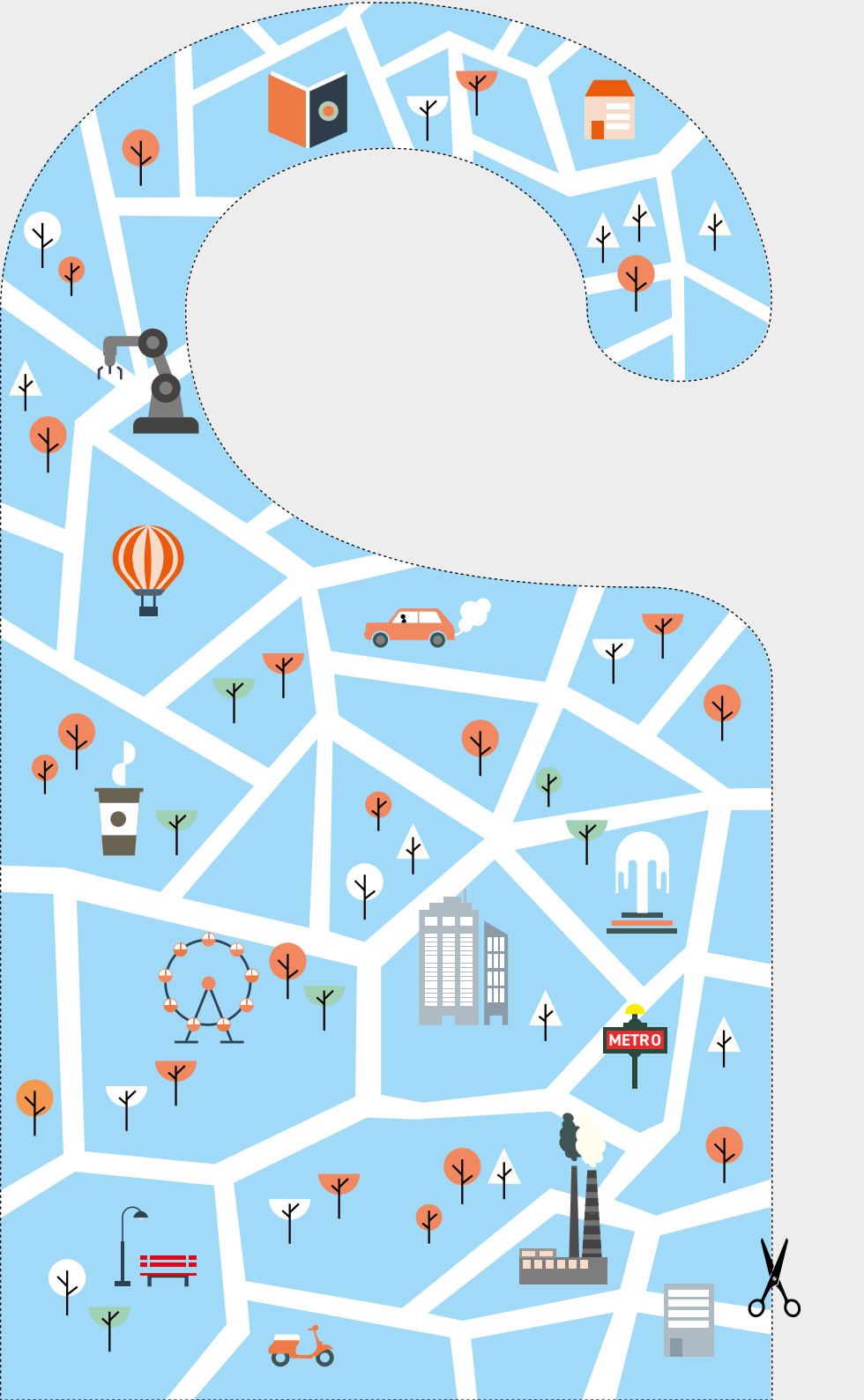
Nu je de gids hebt gelezen, ben je misschien op zoek naar meer verdieping en praktische handvatten voor de toekomst van jouw gemeente? Dat kan! We gaan graag verder met je op reis. In inspirerende toekomstlabs, masterclasses en workshops zijn we benieuwd naar jouw toekomstvragen. Met een nieuwsgierige blik blijven we zoeken naar antwoorden. Houd de website van BrabantKennis in de gaten.

REIS VERDER

Ga je mee?

Kijk op www.brabantkennis.nl/toekomstgids

A stylized map background with various icons and street names. The map is composed of white lines representing streets on a dark blue background. Icons include trees, buildings, a hot air balloon, a truck, a crane, a Ferris wheel, a coffee cup, a house, and a metro sign. Street names include: Talentebos, Hoeksteinsteeg, Privaatbaan, Cloudopslag garage, Fablab, Werkplein, HOTEL, Pleisterplek, Stadslab, Vrijplaats, Samenhaven, Nieuwe leiderschapsweg, Scharrelzone, Securitysteeg, Laan der levenskunst, Succ, and Hightechweg.

Hallo toekomstmaker!

Wat leuk dat we samen op reis gaan. Op reis naar de toekomst. Dat je je rugzak wilt vullen met nieuwe inzichten. Dat je openstaat voor verandering. Dat je benieuwd bent naar de toekomst van Brabantse gemeenten.

In deze Toekomstgids kijken we vooruit en brengen we de toekomst dichterbij - in woord, beeld en getal. Lees hoe toekomstpsycholoog Tom Kniesmeijer (initiator TrendRede) wereldwijde uitdagingen koppelt aan lokale kansen, en andersom. Laat je verrassen door interviews met (inter)nationale en lokale pioniers. Doe je voordeel met handige reistips en inpaklijsten. Ontdek avontuurlijke, Brabantse initiatieven. En laat je verleiden te formeren voor de toekomst!

#Toekomstgids

**Brabant
Kennis**